

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ФІНАНСИ

**Методичні рекомендації
до виконання практичних завдань
та самостійної роботи студентів
спеціальності 075 "Маркетинг"
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2017**

УДК 336(07.034)

Ф59

Укладач В. М. Остапенко

Затверджено на засіданні кафедри управління фінансовими послугами.

Протокол № 4 від 27.11.2016 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Фінанси : методичні рекомендації до виконання практичних Ф59 завдань та самостійної роботи студентів спеціальності 075 "Маркетинг" першого (бакалаврського) рівня [Електронний ресурс] / уклад. В. М. Остапенко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 83 с.

Подано значний перелік практичних завдань та завдання для самостійної роботи відповідно до тем робочої програми навчальної дисципліни і методичні рекомендації щодо їхнього виконання, що сприятимуть набуттю майбутніми фахівцями професійних компетентностей для вирішення фінансово-економічних завдань розвитку держави та суб'єктів господарювання.

Рекомендовано для студентів спеціальності 075 "Маркетинг" першого (бакалаврського) рівня денної форми навчання.

УДК 336(07.034)

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2017

Вступ

Нові вимоги до фінансів економічної системи ринкового типу, що запроваджувалася в Україні після здобуття незалежності не встигли реалізуватись у часі до настання економічної кризи. У ситуації, що склалася, важливо зрозуміти роль фінансів в економічній стабілізації економіки. Сьогодні у визначенні ролі і місця фінансів у цьому важливому для суспільства процесі спостерігаються розбіжності.

Питання вивчення, ефективного функціонування та вдосконалення фінансів завжди є актуальними і пріоритетними у складному механізмі державотворення. Вміння у необхідних обсягах і своєчасно мобілізувати, раціонально розподілити, ефективно й ощадливо використати фінансові ресурси на всіх рівнях економічного господарювання визначає ступінь задоволення та фінансового забезпечення суспільно необхідних потреб, рівень життя народу, зумовлюючи перспективи тенденцій і напрямів соціально-економічного розвитку держави. Важливою передумовою розв'язання складних фінансово-господарських взаємин учасників економічних відносин є наявність у державі висококваліфікованих фахівців.

Мета навчальної дисципліни – формування компетентностей із теорії фінансів, засвоєння закономірностей їх функціонування на макро- і мікрорівнях як теоретичної основи фінансової політики і розвитку фінансової системи.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:
вивчення сутності, функцій та ролі фінансів у ринковій економіці;
формування державних, корпоративних і міжнародних фінансів;
з'ясування функціонування фінансової системи держави.

Предметом навчальної дисципліни є економічні відносини з приводу формування, розподілу і використання централізованих і децентралізованих фондів у грошовій формі.

Навчальна дисципліна "Фінанси" є базовою для підготовки спеціалістів економічного профілю усіх спеціальностей галузі знань "Управління та адміністрування". Вивчення навчальної дисципліни "Фінанси" обумовлене необхідністю формування у майбутніх фахівців системи знань з організації та функціонування фінансів на макрорівні як особливої форми суспільних відносин, набуття практичних навичок у розбудові фінансової політики держави та дослідження практичної реалізації питань організації фінансів на мікрорівні як базової сфери фінансової системи країни.

Практичні завдання та самостійна робота до теми 1

"Предмет фінансової науки та пізнання сутності фінансів"

Мета: визначати явища та процеси, які здійснюються у державі під час створення й використанні фондів фінансових ресурсів на цілі її економічного та соціального розвитку; набути практичних навичок розрахунку та аналізу показників динаміки, утворення та використання ВВП за категоріями доходу та кінцевими споживачами витрат.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1.1. Опрацюйте наукові і нормативні акти та встановіть: вплив розвитку держави і товарно-грошових відносин на розвиток фінансів. Роль фінансів у забезпеченні умов економічного зростання держави;

підходи до розуміння сутності фінансів через їх функцій. Визначте особливості публічних фінансів.

складіть схему розподілу вартості ВВП та національного доходу.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Фінансова наука вивчає явища і процеси, які відбуваються в державі під час створення та використання фондів грошових коштів із метою її економічного та соціального розвитку. Для того щоб визначити взаємодію держави, товарно-грошових відносин та фінансів, доцільно дослідити діяльність держави, господарських суб'єктів і окремих громадян, у процесі якої створюються та використовуються фонди фінансових ресурсів.

Фінанси за своїм економічним змістом є складною та багатогранною категорією. Розрізняють декілька підходів до визначення сутності фінансів, що може бути представлено у вигляді аналізу думок авторів щодо сутності фінансів зі співставленням підходів із функціями.

Питання для самостійного опрацювання

1. Яким чином розвиток держави і товарно-грошових відносин впливають на розвиток фінансів?
2. Роль фінансів у забезпеченні економічного зростання держави.
3. Які існують точки зору щодо функцій фінансів?
4. Що розуміється під поняттям "публічні фінанси"?

Практичні завдання

Завдання 1.2. За даними статистичних щорічників України (табл. 1.1) проаналізуйте динаміку зміни ВВП. Зробіть висновки.

Таблиця 1.1

Показники динаміки ВВП України за 2002 – 2015 рр.

Рік	ВВП у фактичних цінах, млрд грн	Індекс фізичного обсягу ВВП у % до попереднього року	ВВП в розрахунку на одну особу, грн
2002	170,1	–	3 436
2003	204,2	109,2	4 195
2004	225,8	105,2	4 685
2005	267,3	109,6	5 591
2006	345,1	112,1	7 273
2007	441,5	102,7	9 372
2008	544,2	107,3	11 630
2009	720,7	107,9	15 496
2010	948,1	102,3	20 495
2011	913,3	85,2	19 832
2012	1 120,6	104,1	24 429
2013	1 349,2	105,4	29 519
2014	1 459,1	100,2	32 002
2015	1 505,5	100,0	33 095

Завдання 1.3. За наведеними даними розрахуйте показники динаміки обсягу та структури ВВП України за категоріями доходу (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Показники структури та динаміки ВВП України за 2004 – 2015 рр.

Рік	Оплата праці найманих працівників	Чисті податки на виробництво та імпорт	Валовий прибуток, змішаний дохід
1	2	3	4
2004	86 440	27 264	90 486
2005	103 117	27 639	95 054
2006	122188	30 247	114 909
2007	157 450	35 163	152 500
2008	216 600	56 077	168 775
2009	268 631	73 486	202 036
2010	351 936	87 841	280 954
2011	470 464	116 782	360 810
2012	451 343	115 326	346 676
2013	540 651	131 339	448 595

1	2	3	4
2014	636 722	186 574	525 882
2015	736 495	185 140	536 461

Завдання 1.4. Використовуючи дані статистичних бюлетенів "Національні рахунки України", розрахуйте та проаналізуйте показники ВВП за категоріями кінцевого використання. Зробіть висновки (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Показники ВВП України за 2010 – 2015 рр.

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Кінцеві споживчі витрати, усього, у т. ч.:						
домашніх господарств	423 174	582 482	581 733	946 270	1 154 205	1 287 542
некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства	6 445	7 257	7 079	8 379	9 905	9 226
сектора загального державного управління	128 962	169 163	184 014	220 382	238 691	276 352
у т. ч.:						
індивідуальні споживчі витрати	79 914	105 879	120 213	143 663	155 788	183 601
колективні споживчі витрати	49 048	63 284	63 801	76 719	82 903	92 751
Валове нагромадження, усього, у т. ч.:						
валове нагромадження основного капіталу	198 348	250 158	167 644	201 887	247 592	283 116
зміна запасів матеріальних оборотних коштів	4 685	14 379	-12 274	3 616	27 714	2 325
придбання з виключенням вибуття цінностей	285	346	445	375	520	756
Сальдо експорту-імпорту товарів і послуг, усього, у т. ч.:						
експорт товарів і послуг	323 205	444 859	423 564	520 585	666 577	691 361
імпорт товарів і послуг	-364 373	-520 588	-438 860	-552 148	-747 430	-806 004
ВВП						

Методичні рекомендації до виконання завдання

Стадію утворення доходу на рівні ВВП характеризують такими показниками: оплатою праці найманих працівників, податками та субсидіями

на виробництво та імпорт і валовим (чистим) прибутком чи змішаним доходом.

На стадії використання ВВП розраховується як сума кінцевого споживання товарів і послуг, валового нагромадження, сальдо експорту-імпорту товарів і послуг.

Для вивчення структури та динаміки соціально-економічних явищ використовується ряд аналітичних показників, назва і формули для обчислення яких наведені в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

**Аналітичні показники структури та динаміки
соціально-економічних явищ**

№	Аналітичні показники	Розрахункові формули
1. Абсолютний приріст:		
1.1	Ланцюговий	$\Delta y' = y_i - y_{i-1}$
1.2	Базисний	$\Delta y = y_i - y_0$
2. Темп росту:		
2.1	Ланцюговий	$Trp' = \frac{y_i}{y_{i-1}} \times 100$
2.2	Базисний	$Trp = \frac{y_i}{y_0} \times 100$
2.3	За весь період	$Trn = \frac{y_n}{y_0} \times 100$
2.4	Середній	$Trp = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_0}} \times 100$
3	Темп приросту (середній)	$Trp = Trp - 100$
4. Абсолютний розмір 1 % приросту:		
4.1	Ланцюговий	$\Delta y_{1\%} = \frac{y_{i-1}}{100}$
4.2	Середній за весь період	$\Delta y_{1\%}^- = \frac{\Delta y^-}{Trp^-}$
4.3	Коефіцієнт випередження (відставання)	$K = \left(\frac{y_i}{y_{i-1}}\right) : \left(\frac{x_i}{x_{i-1}}\right)$
5	Питома вага	

Контрольні питання для самодіагностики

1. Структура ВВП держави за доходами та витратами.
2. Стаді створення та використання ВВП держави.
3. Чинники впливу на ВВП держави.

Література: [1 – 13; 24; 25; 30; 31].

Практичні завдання та самостійна робота до теми 2 "Генезис та еволюція фінансів"

Мета: з'ясувати концептуальні основи генезису та еволюції фінансів як історичної та економічної категорії; дати характеристику етапів еволюційного розвитку фінансів у взаємозв'язку із суспільно-історичними формаціями; проаналізувати стан нормативно-правового забезпечення фінансової сфери України.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 2.1. Опрацюйте наукові джерела та назвіть основні ознаки виникнення фінансів у докапіталістичній формації; вкажіть місце фінансової науки в системі економічних знань; назвіть предмет фінансової науки; охарактеризуйте взаємозв'язок розвитку фінансів, держави та товарно-грошових відносин; охарактеризуйте історичні періоди виникнення та розвитку фінансів; визначте спільні та відмінні ознаки монетаризму та кейнсіанства; назвіть та охарактеризуйте основні наукові фінансові школи в Україні.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Під час виконання практичного завдання надайте відповіді на такі запитання:

1. Якими чинниками зумовлено формування категорії "фінанси"?
2. Назвіть головні історичні передумови виділення терміна "фінанси".
3. Якими причинами зумовлена відмінність фінансів різних суспільно-економічних формацій?
4. Як вплинув перехід суспільства до товарно-грошових відносин на розвиток фінансів як економічної категорії?
5. Коли народилася фінансова наука і хто вважається її батьком?
6. Роль французьких фізіократів XVIII ст. А. Сміта і Д. Рікардо у розвитку фінансової науки.
7. Німецька школа фінансів XIX ст., її основні ідеї.
8. Ідеї українських економістів-фінансистів кінця XIX ст.
9. Теорія Дж. Кейнса – революція в економічній і фінансовій науці. Ідеї регулювання економіки в ученні посткейнсіанців і прихильників соціального ринкового господарства.

10. Погляди неокласичної і неоконсервативної шкіл у галузі фінансів.
 11. Які основні етапи розвитку фінансів України?
- Результати узагальніть у таблицях та рисунках.

Питання для самостійного опрацювання

1. Вплив буржуазних революцій на державні фінанси.
2. Поява соціального страхування, його розвиток.

Практичне завдання

Завдання 2.2. Провести обговорення у вигляді рольової гри "Круглий стіл" видатних фінансистів усіх часів і народів.

Охарактеризуйте в хронологічній послідовності вклад фінансистів у розвиток фінансової науки: Аристотеля, Діомеда Карафи, Ж. Бодена, Т. Гоббса, Т. Локка, Л. фон Секкендорфа, Ф. Юсті, Ф. Кене, А. Сміта, Д. Рікардо, А. Вагнера, К. Рау, К. Маркса, М. Бунге, Д. Кейнса, Р. Слоу, Т. Стейна, А. Лаффера, В. Ойкена та представників російських та українських фінансових шкіл ХХ ст.

Контрольні питання для самодіагностики

1. Зародження і розвиток фінансів за часів рабовласництва.
2. Доходи і видатки феодальної держави. Фінанси середньовічних міст.
3. Фінансові аспекти первісного накопичення капіталу.
4. Фінанси капіталістичних держав XVIII – XIX ст.
5. Фінанси в індустріальній економіці.

Література: [1 – 13].

Практичні завдання та самостійна робота до теми 3 "Фінансове право і фінансова політика"

Мета: вивчити основи побудови та структуру фінансової системи України; з'ясувати сутність і види фінансової політики, фінансових ресурсів, фінансового механізму та їх взаємозв'язок; дослідити сутність і роль фінансового права у соціально-економічному житті суспільства.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 3.1. Розгляньте внутрішню узгодженість нормативно-правового забезпечення механізму формування, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів в Україні. Запропонуйте шляхи вирішення виявлених проблем.

Методичні рекомендації до виконання роботи

Ознайомтесь із основними нормативними документами, що регламентують процеси формування, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів в Україні та з'ясуйте:

які складові (за рівнями) та напрями руху (за функціями) фінансових ресурсів закріплено у законодавстві;

які цілі, завдання і принципи фінансів та окремих її складових окреслено законодавством України;

які державні органи відповідають за формування і реалізацію фінансової політики;

функції державних органів у процесі розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів в Україні;

які неузгодженості існують у нормативно-правовому забезпеченні.

Завдання 3.2. Покажіть систему взаємозв'язків між органами управління та фінансовою системою.

Методичні рекомендації до виконання роботи

Побудуйте таблицю, в якій покажіть систему взаємозв'язків між органами управління та фінансовою системою. У заголовках рядків таблиці зазначте назви органів та інститутів, які приймають участь в управлінні фінансами. У заголовках колонок таблиці вкажіть назви ланок фінансової системи. У клітинках, що знаходяться на перетині відповідних рядків та колонок зазначте напрями діяльності органів та інститутів (наприклад, на перетині рядка "Державне казначейство" і колонки "Державний бюджет" має бути зазначено "виконання державного бюджету"). Якщо фінансовий орган чи інститут не здійснює управлінську діяльність щодо ланки фінансової системи (наприклад, Державна податкова адміністрація по відношенню до страхування), то на перетині відповідного рядка та колонки необхідно поставити прочерк, або символ (×).

Питання для самостійного опрацювання

1. Охарактеризуйте розвиток фінансового законодавства в Україні.
2. Які основні завдання фінансової політики України на сучасному етапі?
3. Яке значення має фінансова політика для забезпечення фінансової стабільності у державі?
4. Охарактеризуйте державні фінанси у регулюванні економіки.
5. Охарактеризуйте проблеми державних фінансів в Україні.

Практичні завдання

Завдання 3.3. Верховна Рада України прийняла збалансований бюджет на 2017 рік. Державні витрати (G) і податки (T) одночасно збільшуються на 1 млрд грн. Гранична схильність до споживання становить 0,75. Визначте вплив збалансованого бюджету на рівень реального ВВП України.

Завдання 3.4. Припустимо, що державні закупівлі дорівнюють $G = 500$, податкова функція має вид $T = 0,4Y$, функція трансфертів $Tr = 0,2Y$, рівень цін $P = 1$, державний борг $Dg = 1\ 000$ при ставці відсотка $i = 0,1$. Реальний обсяг виробництва дорівнює 2 000, а потенційний складає 2 500.

- а) чи є сальдо держбюджету позитивним або негативним;
- б) який розмір структурного дефіциту держбюджету?
- в) який розмір циклічного дефіциту держбюджету?

Завдання 3.5. Державні витрати скоротилися на 10 млрд грн. Гранична схильність до споживання $MPC = 0,8$. Визначте зміну величини випуску продукції.

Завдання 3.6. Є така інформація про національну економіку, млн грн: Y (ВВП) = 1200; J (інвестиції) = 250; G (держ. витрати) = 200; T (податки) = 200; S (заощадження) = 250; C (споживання) = 750 ($MPS = 0,25$); ($MPC = 0,75$). Як зміниться валовий національний продукт, якщо ставка оподаткування збільшиться до 0,3?

Завдання 3.7. Економіка країни характеризується такими даними: фактичний ВВП становить 4 000 млрд грн; потенційний 4 200 млрд грн; гранична схильність до споживання дорівнює 0,8.

1. На скільки повинні змінитися державні закупівлі для досягнення економікою країни рівноважного стану за умови, що інші показники залишаються незмінними?

2. На скільки повинна змінитися величина податкових надходжень, щоб економіка країни досягла рівноважного стану?

Завдання 3.8. Рівноважний обсяг ВВП (Y) дорівнює 1 000 млрд грн MPC дорівнює $2/3$. Як зміниться обсяг ВВП, якщо державні закупівлі (G) зростуть на 100 млрд грн?

Завдання 3.9. Економіка знаходиться в стані рівноваги. Як зміниться рівноважний ВВП, якщо сума державних закупівель не зміниться, а вводиться акордний податок, рівний 100 млрд грн? MPC дорівнює 0,75.

Методичні рекомендації до виконання завдань

Проведення дискреційної фіскальної політики передбачає управління податками і урядовими витратами з метою досягнення потенційного обсягу національного виробництва й повної зайнятості, контроль над інфляцією і прискорення економічного зростання. Бюджет є збалансованим, якщо державні витрати урівноважені з надходженнями від податків, або їх зміна $G = T$ або $\Delta G = \Delta T$.

Зміну реального ВВП (ΔY) внаслідок збільшення державних витрат на 1 млрд грн можна визначити за допомогою розрахунку мультиплікатора державних витрат (m_g).

Мультиплікатор державних витрат показує у скільки разів зростає дохід у разі збільшення державних витрат на одиницю продукцію (3.1):

$$m_g = \frac{\Delta Y}{\Delta G} = \frac{1}{1 - MPC} = \frac{1}{MPS}, \quad (3.1)$$

де MPC – гранична схильність до споживання (відношення приросту споживання до приросту доходу);

MPS – гранична схильність до заощадження (відношення приросту заощаджень до приросту доходу);

ΔY – приріст національного доходу;

ΔG – приріст державних витрат.

Оцінити вплив податків на зміну реального ВВП, що здійснюється за рахунок мультиплікатора податків (m_t):

$$m_t = \frac{\Delta Y}{\Delta T} = \frac{-MPC}{1-MPS} = \frac{-MPC}{1-MPC}. \quad (3.2)$$

Мультиплікатор податків – це коефіцієнт, який показує, у скільки разів збільшиться (зменшиться) сукупний дохід, якщо податки збільшаться (зменшаться) на одну одиницю. Це від'ємна величина, так як його дія на сукупний дохід зворотна. За своїм абсолютним значенням він є меншим, ніж мультиплікатор витрат. Податки впливають на сукупний попит через зміну споживчих доходів.

Обидва мультиплікаційні ефекти (мультиплікатор державних витрат і податковий мультиплікатор) мають вплив рівноважний рівень виробництва, проте сила їхнього впливу різна. Мультиплікаційний ефект від зниження податків слабший, ніж аналогічний ефект від збільшення державних витрат. Тому алгебраїчно коефіцієнт мультиплікації, що виражає вплив податків (m_t) буде меншим, ніж коефіцієнт, що оцінює вплив державних витрат (m_g).

Оцінити вплив збалансованого бюджету на рівень ВВП в Україні, що здійснюється за рахунок мультиплікатора збалансованого бюджету (m_b):

$$m_b = m_t + m_g. \quad (3.3)$$

Мультиплікатор збалансованого бюджету показує, що рівні прирости урядових витрат і податків викликають збільшення обсягу рівноважного рівня виробництва на величину приросту державних витрат і податків. Якщо державні витрати (G) і податкові надходження (T) зростають на одну й ту ж величину, то й рівноважний рівень виробництва зростає на ту саму величину.

Завдання 3.10. Грошова маса в економіці України на 31.12.2015 р. і 31.12.2016 р. характеризувалася такими даними (млрд грн). Визначте агрегати грошової маси і грошову базу (табл. 3.1).

Показники грошової маси

	Показники	2014	2015
(1.1)	Готівкові кошти, випущені в обіг	301,98	294,038
(1.2)	в т. ч. готівкові кошти в обігу поза депозитними корпораціями	282,44	272,97
(2)	Переказні депозити в національній валюті	153,10	174,58
(2.1)	в т. ч. переказні депозити інших депозитних корпорацій	25,407	27,489
(2.2)	в т. ч. переказні депозити інших секторів економіки	1,001	0,894
(3)	Переказні депозити в іноземній валюті	108,47	107,77
(4)	Інші депозити із них:		
(4.1)	у національній валюті	209,06	189,65
(4.2)	в іноземній валюті	216,08	224,83
(6)	Цінні папери, крім акцій із них:		
(6.1)	у національній валюті	0,45	0,08
(6.2)	в іноземній валюті	1,57	0,30
	M0	?	?
	M1 (M0 + 1.2 + 2)	?	?
	M2 (M1 + 3 + 4 (4.1 + 4.2))	?	?
	M3 (M2 + 6 (6.1+6.2))	?	?
	Грошова база (1.1 + 2.1 + 2.2)	?	?

Методичні рекомендації до виконання завдання

Грошові агрегати – зобов'язання депозитних корпорацій [Національного банку України та інших депозитних корпорацій (банків України)], що мають відносно високий ступінь ліквідності, перед іншими секторами економіки, крім депозитних корпорацій і сектора загального державного управління. До зобов'язань депозитних корпорацій належать готівкові кошти в обігу поза депозитними корпораціями, переказні депозити, інші депозити та цінні папери, крім акцій.

Грошовий агрегат M0 містить готівкові кошти в обігу поза депозитними корпораціями.

Грошовий агрегат M1 – грошовий агрегат M0 та переказні депозити в національній валюті (M1 – M0).

Грошовий агрегат M2 – грошовий агрегат M1 та переказні депозити в іноземній валюті й інші депозити (M2 – M1).

Грошовий агрегат M3 – грошовий агрегат M2 та цінні папери, крім акцій (M3 – M2).

Переказні депозити – фінансові активи, що на першу вимогу можуть бути обміняні на готівкові кошти за номінальною вартістю та безпосередньо використані для здійснення платежу.

Інші депозити – непереканні депозити, що в короткий термін можуть бути обміняні на готівкові кошти чи переказні кошти, а саме: кошти на вимогу, які безпосередньо не використовуються для здійснення платежу, строкові кошти та ощадні депозити.

Цінні папери, крім акцій, – фінансові інструменти, що обертаються на ринку та є підтвердженням про зобов'язання бути погашеними готівковими коштами, фінансовим інструментом чи іншим економічно цінним об'єктом. Це облігації, казначейські зобов'язання, векселі, ощадні (депозитні) сертифікати корпорацій тощо.

Грошова база (*monetary base* – ГБ) – сукупність зобов'язань Національного банку України в національній валюті, що забезпечують зростання грошових агрегатів і кредитування економіки. ГБ є показником бази фінансування та основою для формування грошових агрегатів, а не самим грошовим агрегатом. ГБ містить готівкові кошти, випущені в обіг Національним банком України, і переказні депозити в національній валюті в Національному банку України. До готівкових коштів в обігу належать банкноти та монети, емітовані НБУ, за винятком банкнот і монет у сховищах Національного банку України, касах і банкоматах установ Національного банку України. До переказних депозитів належать зобов'язання НБУ за коштами на кореспондентських рахунках, коштами обов'язкових резервів та іншими коштами на вимогу інших депозитних корпорацій, а також коштами на рахунках інших фінансових корпорацій, нефінансових корпорацій та домашніх господарств (працівників Національного банку) у національній валюті в Національному банку України.

Завдання 3.11. Визначте структуру фінансових ресурсів держави за джерелами формування і напрямками їх використання (табл. 3.2, 3.3). Зробіть висновки.

**Показники формування фінансових ресурсів України
на 2013 – 2017 рр.**

Показники, млн грн	2013 (звіт)	2014 (звіт)	2015 (звіт)	2016 (звіт)	2017 (план)
1. Ресурси бюджетів	235 427,7	306 410,4	413 609,3	421 554,9	470 298,4
доходи бюджетів	219 936,5	280 116,0	372 529,1	334 793,8	359 999,8
надходження від приватизації державного майна	2 458,8	8 924,1	8 501,2	10 000,0	10 000,0
залучення коштів на зовнішньому ринку	8 411,6	8 098,0	16 557,9	34 068,1	43 008,9
залучення коштів на внутрішньому ринку	3 738,0	7 776,0	13 758,7	66 190,3	48 587,5
повернення кредитів	1 190,0	1 567,7	2 582,4	5 219,5	9 185,4
фінансування за активними операціями	-307,2	-71,4	-320,0	-28 716,8	483,2
2. Ресурси підприємств і організацій, усього	167 164,4	225 591,5	285 848,7	78 870,2	163 567,4
<i>у тому числі:</i> прибуток після сплати податку	84 416,4	134 020,6	172 635,0	-8 849,6	53 227,9
амортизаційні відрахування	82 748,0	91 570,9	113 213,7	87 719,8	110 339,5
3. Ресурси загальнообов'язкових державних фондів, усього	88 328,4	122 632,1	171 986,0	139 511,5	164 579,6
<i>з них:</i> власні доходи Пенсійного фонду	76 013,0	106 166,9	149 844,9	121 988,8	142 764,6
доходи Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності	5 447,0	7 056,0	9 766,0	7 238,0	8 125,0
доходи Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві	3 113,1	4 004,9	5 459,5	3 692,5	5 765,4
доходи Фонду соціального страхування України на випадок безробіття	3 755,3	5 395,3	6 915,6	6 592,2	7 924,6
4. Довгострокові кредитні ресурси на розвиток економіки, надані банками України	136 329,0	176 638,0	208 000,0	60 700,0	62 000,0
5. Кошти іноземних інвесторів на розвиток економіки	40 014,2	47 025,0	51 975,0	40 000,0	47 700,0
Усього ресурсів	667 263,7	878 288,0	1 131 419	74 636,6	908 145,4

**Напрями використання фінансових ресурсів України
на 2013 – 2017 рр.**

Показники, млн грн	2013 (звіт)	2014 (звіт)	2015 (звіт)	2016 (звіт)	2017 (план)
1. Використання ресурсів бюджетів	235 427,7	306 410,4	413 609,3	421 554,9	470 298,4
видатки бюджетів	226 054,4	296 128,6	386 615,7	390 898,0	400 483,8
погашення основної суми зовнішнього боргу	410,37	2 289,7	8 542,9	6 734,2	24 747,4
погашення основної суми внутрішнього боргу	2 495,8	3 614,7	12 574,7	17 062,0	37 522,8
надання кредитів	2773,8	4 377,3	5 876,0	6 860,7	7 544,4
2. Видатки підприємств і організацій, усього	16 7164,4	225 591,5	285 848,7	78 870,2	16 3567,4
<i>у тому числі:</i> кошти, що залишаються в розпорядженні підприємств	167 164,4	225 591,5	285 848,7	78 870,2	163 567,4
3. Видатки фондів	87 698,3	122 557,3	172 004,5	139 511,5	164 579,6
<i>з них:</i> власні видатки Пенсійного фонду	76 013,0	106 166,9	149 844,9	121 988,8	142 764,6
видатки Фонду соціального страхування з тимчасової втрати	5 223,0	7 056,0	9 867,0	7 238,0	8 125,0
видатки Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві	2 977,8	3 939,1	5 377,0	3 692,5	5 765,4
видатки Фонду соціального страхування України на випадок безробіття	3 484,5	5 395,3	6 915,6	6 592,2	7 924,6
4. Видатки на реалізацію національних програм розвитку	136 329,0	176 638,0	208 000,0	60 700,0	62 000,0
5. Витрати іноземних інвесторів	40 014,2	47 025,0	51975,0	40 000,0	47 700,0
Усього видатків	666 633,6	878 222,2	1 131	740 636,6	908 145,4

Контрольні питання для самодіагностики

1. Поняття і предмет фінансового права, його джерела.
2. Фінансова політика як складова економічної і соціальної політики.
3. Мета і завдання фінансової політики.
4. Типи і складові фінансової політики, їх характеристика.
5. Ефективність фінансової політики.
6. Фінансова безпека держави.

Література: [1 – 13; 16; 24; 25; 30; 31; 36; 42; 47 – 49; 51].

Практичні завдання та самостійна робота до теми 4 "Податки. Податкова система"

Мета: набути практичних навичок щодо визначення та аналізу джерел формування податкових фінансових ресурсів; структури податків; розрахунку податкових платежів до бюджету.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 4.1. Опрацюйте законодавчо-нормативні акти та аналітичні документи щодо системи оподаткування, податкової політики в Україні, реформи державної податкової служби та встановіть: зміни до податкової системи, податкової політики України; структуру, склад і динаміку податків: прямих і непрямих; державного бюджету та місцевих бюджетів.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Побудуйте таблицю, в якій проаналізуйте зміни податкової системи в Україні. У заголовках колонок таблиці зазначте періоди дії певних елементів та умов податкової системи в Україні. У заголовках рядків таблиці вкажіть назви елементів податкової системи.

Для визначення структури та складу податків необхідно здійснити розподіл всіх видів податків за ознаками. Результати подайте в таблиці або рисунку. Динаміку доцільно аналізувати як найменше за 5 останніх років та представити у вигляді графіків, кругових діаграм, гістограм.

Питання для самостійного опрацювання

1. Податкова система унітарної і федеративної держави.
2. Податковий кодекс України – крок до підвищення фіскальної і регулюючої функцій податків.
3. Призначення і види мита. Митна політика і митні союзи.
4. Офшорні зони. Антиофшорне законодавство.

Практичні завдання

Завдання 4.2. За звітний період підприємство придбало товарно-матеріальних цінностей на суму 210 тис. грн (з ПДВ). За цей період було вироблено 700 шт. товарів. Собівартість одиниці продукції становить 340 грн, рівень рентабельності – 15 %. Визначте суму податку на додану вартість, що підлягає перерахуванню до бюджету за звітний період.

Завдання 4.3. Підприємство виробило і реалізувало 8 000 пляшок горілки із вмістом спирту 40 %, місткість однієї пляшки – 0,5 л. Визначте суму акцизного податку, яку необхідно сплатити підприємству – виробнику алкогольних напоїв, якщо ставка акцизного податку за 1 л 100 % спирту становить 70,53 грн.

Завдання 4.4. Громадянин ввозить у країну легковий автомобіль 2014 року випуску, з об'ємом двигуна 2 400 куб. см. Заявлена митна вартість -25 000 дол. США. Розрахуйте суму ввізного мита, митного збору, акцизного податку та податку на додану вартість, а також загальну суму, що підлягає сплаті на митниці під час перетину митного кордону, якщо ставка ввізного мита відповідно до Єдиного митного тарифу – 10 %, митний збір за оформлення товару – 0,2 % митної вартості, ставка акцизного податку – 2,213 євро за 1 см куб. об'єму циліндра двигуна. Обмінний курс валют на момент подання документів на митниці встановлюється відповідно до курсу НБУ.

Завдання 4.5. У звітному періоді доходи підприємства від продажу продукції становили 25 750 тис. грн, а інші доходи – 17 тис. грн. Витрати, пов'язані з підготовкою, організацією, веденням виробництва, продажем продукції, – 22 430 тис. грн. Розрахуйте суму податку на прибуток, що підлягає сплаті до бюджету за результатами звітного періоду.

Завдання 4.6. Підприємство, що розташоване в населеному пункті із чисельністю населення 48 тис. осіб, згідно з даними державного земельного кадастру має: 3 га сільськогосподарських земель, що використовуються під сіножаті. Грошова оцінка за 1 га землі сільськогосподарського призначення встановлена у розмірі – 5 400 грн, а ставка податку – 1 % від нормативної грошової оцінки. Визначте суму плати за землю.

Завдання 4.7. Необхідно визначити суму ПДВ, що підлягає сплаті в державний бюджет (відшкодуванню з бюджету) за результатами звітного кварталу. Протягом звітного місяця здійснено наступні операції.

Реалізовано товарів на території України на суму 60 000 грн (без урахування ПДВ). Закуплено канцелярські товари вітчизняного виробництва на суму 2 400 грн (з урахуванням ПДВ). Надано шефську допомогу міській лікарні на суму 1 700 грн. Експортовано товарів на суму 180 000 грн. Отримано від постачальника матеріали для виробництва продукції – 35 000 грн (без урахування ПДВ). Придбано товари (з урахуванням ПДВ), вартість яких включається до складу валових витрат виробництва, на суму 42 000 грн. Надано цех у фінансовий лізинг (з урахуванням ПДВ) – 6 000 грн.

Методичні рекомендації до виконання завдань

Сума податку на додану вартість (ПДВ) – це сума митної вартості, збільшеної на суму ввізного мита, акцизного податку, помножена на ставку ПДВ.

Суму податку на додану вартість, що підлягає сплаті до бюджету за результатами звітного періоду, розраховуємо як різницю між сумою податкового зобов'язання (ПЗ) та сумою податкового кредиту (ПК).

Суму акцизного податку визначаємо шляхом множення обсягу реалізованої продукції на ставку акцизного податку за 1 л 100 % спирту.

Сума ввізного мита – це добуток митної вартості в національній валюті та ставки ввізного мита.

Сума митного збору – це добуток митної вартості в національній валюті та ставки митних зборів.

Суму податку на прибуток підприємств визначаємо шляхом множення прибутку до оподаткування, який визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду, на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг і суму інших витрат звітного податкового періоду на ставку податку.

Суму земельного податку для земельних ділянок, грошову оцінку яких проведено, визначають шляхом множення грошової оцінки землі на ставку земельного податку з 1 га землі.

Завдання 4.8. Працівнику за поточний місяць нараховано 1 860,00 грн заробітної плати. Також надано кошти на відрядження – 500,00 грн. Визначте суму єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування платника податку, суму податку на доходи фізичних осіб та суму до видачі працівнику.

Завдання 4.9. Працівнику підприємства нараховано за відпрацьовані дні у поточному місяці 660,00 грн, компенсація за невикористану відпустку – 850,00 грн. Працівниця має двох дітей віком до 18 років. Визначте суму єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування платника податку, суму податку на доходи фізичних осіб і суму до видачі працівнику.

Методичні рекомендації до виконання завдань

Сума ПДФО визначається шляхом зменшення загального місячного оподаткованого доходу з урахуванням сплаченого ЄСВ та суми податкової знижки такого звітного року на ставку податку.

З 1.01.2016 року в оподаткуванні доходів фізичних осіб діє одна ставка податку для зарплатних доходів, доходів за ЦПД і деяких пасивних доходів – 18 %. Прогресивної шкали не має. При цьому для певних доходів лишилися ставки 5 % (дивіденди за акціями та/або інвестиційними сертифікатами, роялті, інвестиційний прибуток від операцій із цінними паперами, деривативами та корпоративними правами, проценти, виграші, призи, подарунки, доходи від продажу (обміну) об'єктів рухомого та нерухомого майна. Виключення – дохід від продажу (обміну) рухомого майна фізособами-нерезидентами. Дохід від такої операції оподатковують за ставкою 18 %) та 0 % (об'єкти спадщини згідно з пп. 174.2.1 ПКУ).

Пенсії та щомісячне довічне грошове утримання в сумі, що перевищує 3 мінімальні заробітні плати – оподатковують за ставкою 15 %.

Розмір звичайної податкової соціальної пільги (далі – ПСП) закріпили на рівні 50 % від розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (у розрахунку на місяць) на 1 січня звітного року. Оскільки прожитковий мінімум на 01.01.2017 р. становить 1 600 грн. Тож розміри пільг у 2017 році подано в табл. 4.1.

Гранична сума для застосування податкової соціальної пільги: прожитковий мінімум для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помножений на 1,4 та округлений до найближчих 10 грн. Під час застосування пільг на дітей за пп. 169.1.2 та пп. пп. "а" та "б" пп. 169.1.3 ПКУ максимальна величина збільшується кратно кількості дітей.

Завдання 4.10. Розрахуйте податок із доходів фізичних осіб на заробітну плату працівників ТОВ "Бета" станом за лютий 2017 р., використовуючи штатний розпис підприємства (табл. 4.2). Визначте розмір нарахувань за ЄВСС, який сплатить ТОВ "Бета" за лютий 2017 р.

Таблиця 4.1

Види та величина податкової соціальної пільги в Україні в 2017 році

Вид ПСП	Величина ПСП, грн
Загальна пільга (пп. 169.1.1 ПКУ)	800
Підвищена соціальна пільга для платника податку, який утримує 2 чи більше дітей віком до 18 років. Пільгу надають за пп. 169.1.2 ПКУ (100 % від загальної) у розрахунку на кожну дитину	689
Підвищена соціальна пільга для осіб згаданих у пп. 169.1.3 ПКУ (150 % від загальної). Пільги за пп. пп. "а" та "б" пп. 169.1.3 ПКУ надають у розрахунку на кожну дитину	200
Підвищена соціальна пільга для осіб, названих у пп. 169.1.4 ПКУ (200 % від загальної)	1 600

Таблиця 4.2

Штатний розпис

№	ПІБ	Посада	Місячний оклад
1	Грищак П. М.	Заступник директора	14 000
2	Хоменко Г. В.	Гол. бухгалтер	9 567
3	Коваль М. К.	Менеджер із продажу	4 567
4	Зієнко П. І.	Менеджер із поставок	3 789
5	Опришко М. В.	Сторож	900

Примітка: Грищак П. М. – особа з інвалідністю I групи; Зієнко П. І. – прийомна матір, має сина віком 2 роки.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Максимальна база нарахування ЄСВ складає 25 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. ЄСВ нараховується лише на максимальну базу нарахування, якщо сума заробітної плати перевищує дану суму, то ЄСВ платимо лише з максимальної бази, яка встановлена законодавством. У тому випадку, якщо база нарахування ЄСВ меншою ніж розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на місяць, за який отримано дохід, сума ЄСВ розраховуватиметься із розміру мінімальної заробітної плати.

Згідно зі змінами до платників ЄСВ більше не належать:

працівники – громадяни України, іноземці, особи без громадянства, які працюють на підприємствах, в установах та організаціях;

у фізичних осіб – підприємців на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством; у фізичних осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, та в інших фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту);

фізичні особи, які виконують роботи (надають послуги) на підприємствах, в установах та організаціях, в інших юридичних осіб, у фізичних осіб – підприємців або осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, за цивільно-правовими договорами;

громадяни України, які працюють у розташованих за межами України дипломатичних представництвах і консульських установах;

особи, які працюють на виборних посадах в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян;

працівники воєнізованих формувань, гірничорятувальних частин, особовий склад аварійно-рятувальної служби;

військовослужбовці, особи рядового і начальницького складу;

батьки – вихователі дитячих будинків сімейного типу, прийомні батьки;

особи, які отримують допомогу по тимчасовій непрацездатності, що знаходяться у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами та отримують допомогу по вагітності та пологами;

особи, які проходять строкову військову службу у Збройних Силах України, інших утворених відповідно до закону військових формуваннях, Службі безпеки України, органах Національної поліції та службу в органах і підрозділах цивільного захисту;

особи, які доглядають за дитиною до досягнення нею трирічного віку; один із непрацюючих працездатних батьків, усиновителів, опікун, піклувальник, які фактично здійснюють догляд за дитиною-інвалідом, а також непрацюючі працездатні особи, які здійснюють догляд за особою з інвалідністю I групи або за престарілим, який за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду або досяг 80-річного віку.

З 1.01.2016 включені до переліку платників ЄСВ особи, які беруть участь у системі державного соціального страхування на добровільних засадах. Для всіх решти роботодавців та платників ЄСВ встановлено в розмірі 22 % до бази нарахування єдиного внеску. Під час нарахування заробітної плати фізичним особам які працюють за сумісництвом ЄСВ нараховувати потрібно із реального розміру заробітної плати, навіть якщо він нижчий за мінімальну заробітну плату.

Завдання 4.11. Визначте податок на прибуток ПАТ "Світанок" (займається виробництвом кисломолочних продуктів) за 1-й квартал 2017 р., якщо в даному звітному періоді були здійснені наступні господарські операції (табл. 4.3).

Таблиця 4.3

Господарські операції ПАТ "Світанок"

Дата	Подія
03.01	у СТОВ "Агросвіт" для виробництва сиру було придбано молоко на суму 5 800 грн (без ПДВ)
02.02	одержано аванс від ЧП "Фуршет" в сумі 7 250 грн (в т. ч. ПДВ) за партію сирів, яка підлягає реалізації у березні
03.03	реалізовано сири ЧП "Фуршет". Дохід від реалізації сирів склав 26 500 грн (в т. ч. ПДВ)
	заробітна плата робітників, зайнятих на даній ділянці виробництва – 4 200 грн
	загальновиробничі витрати, які відносяться на собівартість виготовленого сиру – 834 грн
	витрати на збут – 215 грн
	амортизація основних засобів – 523,7 грн
23.03	ПАТ "Світанок" було сплачено 17 420 грн в погашення основної суми боргу за користування кредитом

Методичні рекомендації до виконання завдання

Базова (основна) ставка податку на прибуток підприємств становить 18 %. Під час провадження страхової діяльності юридичних осіб – резидентів одночасно із ставкою податку на прибуток. Відмова від сплати авансових платежів за податком. Встановлення щоквартальної сплати податку, здійснення розрахунку податкових різниць за результатами року. Інвестиційний податковий кредит: можливість спрямування частини нарахованої суми податку на прибуток на інвестиції в нове обладнання, нове виробництво або нові технології.

Основними засобами, як і раніше, вважатимуться необоротні матеріальні активи вартістю понад 6 000 грн. Згідно з оновленою нормою з 2017 року терміни "невиробничі основні засоби", "невиробничі нематеріальні активи" означають відповідно основні засоби, нематеріальні активи, не призначені для використання в господарській діяльності платника податку. З 01.01.2017 р.:

фінансовий результат до оподаткування **збільшуватиметься**:

на суму бухгалтерських витрат на ремонт, реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення невиробничих ОЗ та нематактивів;

на суму бухгалтерської залишкової вартості окремого об'єкта невиробничих ОЗ або невиробничих нематактивів, у разі ліквідації або продажу такого об'єкта;

фінансовий результат до оподаткування **зменшуватиметься**:

на суму первісної вартості придбання або виготовлення окремого об'єкта невиробничих ОЗ або нематактивів та витрат на їх ремонт, реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення, у тому числі віднесених до витрат відповідно до П(С)БО або МСФЗ, у разі продажу такого об'єкта невиробничих ОЗ або нематеріальних активів, але не більше суми доходу (виручки), отриманої від такого продажу.

Податкова амортизація ОЗ та нематактивів повинна буде розраховуватися, виходячи з вартості ОЗ та нематактивів без урахування їх переоцінки (уцінки, дооцінки), проведеної відповідно до положень бухобліку.

Контрольні питання для самодіагностики

1. Економічний зміст податків та їх призначення.
2. Історична ретроспектива розвитку податків.
3. Класичні елементи податків та визначені податковим законодавством.
4. Класифікація податків, їх характеристика.

5. Податкова система: поняття і основи побудови.
6. Співвідношення прямого і непрямого оподаткування.
7. Податковий кодекс України.
8. Податкові пільги, їх види, переваги і недоліки їх застосування.
9. Податковий борг: сутність, причини та наслідки.

Література: [1 – 13; 20; 46; 50].

Практичні завдання та самостійна робота до теми 5 "Бюджет. Бюджетна система"

Мета: визначення основ бюджетного устрою, які характеризують напрямки та форми вертикальної побудови бюджету; аналіз законодавчо-нормативної бази функціонування бюджетної системи України; визначення рівнів бюджетної системи України; аналіз основних показників бюджету.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 5.1. На основі даних додатка 2 до Закону України "Про Державний бюджет на поточний рік" визначте склад і структуру джерел фінансування дефіциту Державного бюджету в цілому та в розрізі за загальним і спеціальним фондами.

Завдання 5.2. На основі статистичних даних проаналізуйте показники Державного боргу України за останні п'ять років за типом кредитора.

Завдання 5.3. На основі матеріалів Міністерства соціальної політики України "Загальнообов'язкове державне соціальне страхування та пенсійне забезпечення" проаналізуйте показники діяльності позабюджетних соціальних фондів за останні три роки. Зробіть висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдань

1. Розрахуйте відносні показники, які дають змогу визначити частку кожної статті у загальній сумі доходів і видатків. Результати занесіть у таблицю. Для визначення структури та динаміки доцільно використовувати формули, подано в табл. 2.1.

2. Зробіть висновки про структурні зрушення у найвагоміших статтях в абсолютних та відносних величинах.

3. Для ілюстрації структури та структурних зрушень побудуйте секторні діаграми, графіки, гістограми.

Питання для самостійного опрацювання

1. Які засади покладено в основу розмежування видатків і доходів між державним та місцевими бюджетами?
2. Зміни до Бюджетного кодексу України, їх необхідність.
3. Фінансування з державного бюджету видатків на соціальний захист населення, заклади соціально-культурної сфери, народне господарство, оборону і державне управління: проблеми та необхідність.
4. Якими фінансовими ресурсами розпоряджаються органи місцевого самоврядування?
5. Наслідки бюджетного дефіциту: ефект Патінкіна, ефект Танзі.
6. Форми внутрішніх державних позик.

Практичні завдання

Завдання 5.4. До Зведеного бюджету в Україні надійшли такі види доходів і в таких обсягах (табл. 5.1). За вказаними даними визначте:

суму доходів бюджету, які згідно із чинною бюджетною класифікацією відносяться до податкових, неподаткових надходжень, доходів від операцій із капіталом.

проаналізуйте структуру доходів, що надійшли на рахунки в Управлінні Державного казначейства в м. Харкові.

Вкажіть види доходів, які розподіляються між загальним і спеціальними фондами відповідного бюджету.

Таблиця 5.1

Структура доходів Зведеного бюджету України

Показники	2013	2014	2015
1	2	3	4
Податкові надходження			
<i>у тому числі:</i> Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	123 885 406,9	127 144 918,8	115 404 431,0
<i>у тому числі:</i> податок та збір на доходи фізичних осіб	68 092 388,4	72 151 072,4	75 202 945,3
<i>з них:</i> військовий збір			2 534 661,9
податок на прибуток підприємств	55 793 018,6	54 993 846,4	40 201 485,7
Податки на власність	685 186,3	576 699,5	39В 915,9

Продовження табл. 5.1

1	2	3	4
Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів	17 537 352,2	28862 964,5	33 596 691,8
з них: збір за спеціальне використання лісових ресурсів	316 757,5	354 656,1	623 883,4
збір за спеціальне використання води	1 363 190,3	1 474 930,1	1 265 012,2
плата за користування			
надрами	3 271 598,2	14 225 339,8	19 620 441,3
плата за землю	12 581 711,4	12 802 900,4	12 083 924,3
плата за використання інших природних ресурсів	4 094,8	5 138,1	3 430,6
Внутрішні податки на товари та послуги	177 255 572,4	164 937 494,7	184 123 833,8
у тому числі: податок на додану вартість	138 826 824,1	128 269 307,9	139 024 258,9
акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	28 660 975,3	27 721 345,7	28 244 190,0
акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	9 767 773,0	8 946 841,1	16 855 384,9
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	13 186 515,6	13 342 503,2	12 608 696,0
з них: ввізне мито	12 985 787,9	13 264 637,6	12 388 615,9
вивізне мито	200 770,3	77 865,6	220 080,1
Рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси	17 654 293,6	5 700 264,0	5 987 511,8
Місцеві податки і збори, включаючи нараховані до 1 січня 2011 року	5 456 915,1	7 314 096,7	8 055 639,5
Інші податки та збори	4 905 975,2	6 089 180,3	7 336 211,3
з них: екологічний податок	2 816 008,3	3 899 487,0	4 830 908,7
Фіксований сільськогосподарський податок	130 969,3	130 282,4	122 244,0
Неподаткові надходження			
у тому числі: Доходи від власності та підприємницької діяльності	32 808 638,6	33 744 150,1	28 806 804,5
з них: кошти, що перераховуються Національним банком України відповідно до Закону України "Про Національний банк України"	23 600 000,0	28 308 159,8	22 807 334,4
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	7 174 047,0	7 088 755,7	6 888 932,1

Закінчення табл. 5.1

1	2	3	4
Інші неподаткові надходження	6 745 859,8	6 245 135,4	13 244 981,0
Власні надходження бюджетних установ	34 194 770,2	37 902 977,7	31 672 045,0
Доходи від операцій з капіталом			
<i>у тому числі:</i> Надходження від продажу основного капіталу	809 690,7	687 232,7	420 530,4
Надходження від реалізації державних запасів товарів	1 078 519,3	186 974,2	840 985,3
Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	1 097 554,9	762 757,0	754 272,4
Від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій	222 564,0	1 529 275,1	5 382 954,8
Цільові фонди	826 110,3	673 309,6	543 886,8
<i>у тому числі:</i> Надходження до Фонду соціального захисту інвалідів	254 550,6	202 709,9	161 690,7
Цільові фонди, утворені органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади	571 559,7	470 599,7	382 196,1
Усього доходів	?	?	?

Завдання 5.5. На основі даних табл. 5.2 здійсніть аналіз динаміки зведеного бюджету України за вказаний період. Відповідь представте графічно та аргументуйте відповідь стосовно сальдо державного бюджету, фінансової моделі за рівнем централізації ВВП.

Таблиця 5.2

Загальне державне управління у 2012 – 2016 роках (млн грн)

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Доходи	453 1 21,0	559 710,6	628 968,2	636 386,1	641 973,1
Видатки з урахуванням кредитування	525 441,4	594 110,5	687 249,7	699 205,2	717 575,9
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-72 320,4	-34 399,9	-58 281,5	-62 819,1	-75 602,8
Фінансування:	72 320,4	34 399,9	58 281,5	62 819,1	75 602,8
зовнішнє	47 174,6	14 501,6	10 704,2	13 898,5	42 175,0
внутрішнє	25 145,8	19 898,3	47 577,3	48 920,6	33 427,8
у тому числі приватизація	1 093,4	11 480,3	6 763,5	1 480,0	466,9
ВВП	1 120 585	1 349 178	1 459 096	1 522 657	1 566 728

Методичні рекомендації до виконання завдання

Сальдо державного бюджету може бути розраховане шляхом зіставлення видаткової і дохідної частини. Бюджетний дефіцит має певні обмеження. Маастрихтською угодою визначено, що припустимим є дефіцит бюджету на рівні 3 % від ВВП.

Розрізняють такі моделі перерозподілу ВВП через бюджет:

американська – від 25 до 30 %, ґрунтується на максимальному рівні самозабезпечення і самофінансування, характеризується незначним рівнем бюджетної централізації національного продукту, при цьому основне фінансування здійснюється на військові цілі;

західноєвропейська – від 35 до 45 %;

скандинавська – від 50 до 60 %, характерною є розгалужена державна соціальна сфера, яка вимагає відповідного рівня централізації ВВП в бюджеті. Вона забезпечує належний рівень державних соціальних послуг для всього населення, хоча в той же час для можливості вибору і для конкуренції існує приватний сектор.

Завдання 5.6. За даними показниками макроекономічного стану України (табл. 5.3) проаналізуйте боргове навантаження та платоспроможність України за 3 квартал 2016 р. Курс долара США: 1\$ = 28 грн. Висновки аргументуйте.

Таблиця 5.3

Показники макроекономічного стану України

Показники	2016 р.
1	2
ВВП, млрд грн	555 044
Доходи державного бюджету, млрд грн	384 328
Видатки державного бюджету, млрд грн	373 357
Експорт товарів та послуг, млн дол. США	23 231
Імпорт товарів та послуг, млн дол. США	23 678
Сальдо торговельного балансу, млн дол. США	?
Обсяг трансфертів з державного бюджету, млрд грн	130 600,9
Платежі за внутрішнім Державним боргом, млн грн	124 111,2
Платежі за зовнішнім Державним боргом, млн грн	106 372,4
Обсяг державного боргу, млрд грн	1 424,13
Обсяг внутрішнього державного боргу, млрд грн	508,14

1	2
Обсяг зовнішнього державного боргу, млрд грн	1 194,19
Заборгованість уряду за державними цінними паперами, млрд грн	383,16

Завдання 5.7. За даними показниками макроекономічного стану України (табл. 5.4) проаналізуйте: безпеку грошового ринку та інфляційних процесів, валютну безпеку, банківську безпеку.

Таблиця 5.4

Показники макроекономічного стану України

Показники	2015 р.	2016 р.
ВВП, млн грн	1 465 198	1 566 728
Індекс інфляції, %	131,8	125,0
Готівкові кошти, млн грн	304 811	294 038
Депозити банків, млн грн	675 093	711 572
Короткострокові депозити в ін. валюті, млн грн	309 638	341 954
Короткострокові депозити в нац. валюті, млн грн	365 454	369 618
Кредити банків, млн грн	1 020 667	1 038 715
Довгострокові кредити банків, млн грн	217 280	229 416
Довгострокові депозити в ін. валюті, млн грн	11 243	8 678
Кредити банків в реальний сектор, млн грн	778 841	836 026
Цінні папери, крім акцій, млн грн	882 452	1 053 378
Курс долара, грн	24,89	27,31
Банківський капітал, млрд грн	148 023	123 970
Іноземний банківський капітал, %	32,5	35,3

Методичні рекомендації до виконання завдань

Для аналізу динаміки обсягу державного боргу, боргової та бюджетної безпеки України за вказаний період слід використати методику розрахунку рівня економічної безпеки України, яка затверджена Наказом Міністерства економіки України від 29.10.2013 № 1277 (методика розрахунку подано в додатку А, табл. А.1).

Завдання 5.8. Використовуючи взаємозв'язок між показниками ряду динаміки, визначте рівні доходів Зведеного бюджету держави за 2012 – 2016 рр., яких немає в наведеній нижче табл. 5.5.

Динаміка доходів бюджету України за період 2012 – 2016 рр.

Роки	Доходи бюджету, млн грн	Ланцюгові показники динаміки			
		абсолютний приріст	темپ росту, %	темп приросту, %	абсолютне значення 1 % приросту
2012	314 506,3	–	–	–	–
2013	?	?	126,72	?	?
2014	?	?	?	11,79	?
2015	?	–2 736,6	?	?	?
2016	?	?	?	2,999	?

Завдання 5.9. На рахунки, що відкриті в Управлінні Державного казначейства в м. Харкові станом на травень 2017 р., для зарахування доходів до Державного і місцевих бюджетів в Україні надійшли такі види доходів і в таких обсягах, млрд грн: податок на прибуток – 970; податок із доходів фізичних осіб – 120; податок на додану вартість – 453; акцизний податок – 360; кошти від продажу землі – 12; державне мито, пов'язане з видачею та оформленням закордонних паспортів і паспортів громадян України – 4,2; судовий збір – 1,8; надходження коштів від реалізації конфіскованого майна – 29,3; плата за розміщення тимчасово вільних коштів державного бюджету – 23.

За вказаними даними визначте суму доходів бюджету, які згідно із чинною бюджетною класифікацією належать до податкових, неподаткових надходжень, доходів від операцій із капіталом. Проаналізуйте структуру доходів, що надійшли на рахунки в Управління Державного казначейства в м. Харкові.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Відповідно до Наказу Міністерства Фінансів України "Про бюджетну класифікацію" класифікацію доходів бюджету подано наступним чином:

1. Податкові надходження

1.1. Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості (податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств).

1.2. Податки на власність (податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів).

1.3. Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів (рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів, рентна плата за спеціальне використання води).

1.4. Рентна плата за користування надрами (рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України, плата за використання інших природних ресурсів).

1.5. Внутрішні податки на товари та послуги (податок на додану вартість, акцизний податок із вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції), акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції), акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів).

1.6. Податки на окремі категорії послуг (податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції).

1.7. Вивізне мито (окремі податки і збори, що зараховуються до місцевих бюджетів, місцеві податки і збори, нараховані до 1 січня 2011 р.).

1.8. Рентна плата за транспортування, збори на паливно-енергетичні ресурси (рентна плата за вуглеводні, що нарахована до 1 січня 2013 р. та рентна плата за транспортування).

1.9. Податки та збори, не віднесені до інших категорій (надходження нарахованих і не сплачених зобов'язань Державного підприємства "Енергоринок" перед державним бюджетом по збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію).

1.10. Місцеві податки (податок на майно, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір, збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності, що справлявся до 1 січня 2015 р., єдиний податок).

2. Неподаткові надходження

2.1. Доходи від власності та підприємницької діяльності (кошти, що перераховуються Національним банком України відповідно до Закону України "Про Національний банк України", відрахування коштів, отриманих від проведення державних лотерей в Україні, плата за розміщення тимчасово вільних коштів державного бюджету, плата за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів. Інші надходження, надходження коштів від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва).

2.2. Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності (плата за надання адміністративних послуг).

2.3. Плата за утримання дітей у школах-інтернатах.

2.4. Судовий збір.

2.5. Надходження від оплати витрат з інформаційно-технічного забезпечення розгляду справ у судах (кошти, отримані за вчинення консульських дій).

2.6. Виконавчий збір (надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим державним майном).

2.7. Державне мито (єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України, орендна плата за водні об'єкти (їх частини), що надаються в користування на умовах оренди, районними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, місцевими радами).

2.8. Портовий (адміністративний) збір (інші збори та платежі).

2.9. Інші неподаткові надходження (Кошти від реалізації майна, конфіскованого за рішенням суду, надходження сум кредиторської та депонентської заборгованості підприємств, організацій та установ, щодо яких минув строк позовної давності, кошти від реалізації надлишкової космічної техніки військового та подвійного призначення, кошти від реалізації надлишкового озброєння, військової та спеціальної техніки, нерухомого військового майна ЗСУ та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів та інших державних органів. Інші надходження, доходи від операцій із кредитування та надання гарантій, збори на обов'язкове державне пенсійне страхування з окремих видів господарських операцій, концесійні платежі, надходження коштів пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту).

2.10. Власні надходження бюджетних установ (надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством, інші джерела власних надходжень бюджетних установ).

3. Доходи від операцій з капіталом

3.1. Надходження від продажу основного капіталу (кошти від реалізації скарбів, майна, одержаного державою або територіальною громадою в порядку спадкування чи дарування, безхазяйного майна, знахідок, а також валютних цінностей і грошових коштів, власники яких невідомі, надходження коштів від Державного фонду дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, кошти від відчуження майна).

3.2. Надходження від реалізації державних запасів товарів (надходження від реалізації матеріальних цінностей державного резерву, надходження від реалізації розброньованих матеріальних цінностей мобілізаційного резерву, кошти від продажу землі і нематеріальних активів, кошти від продажу землі, надходження від продажу нематеріальних активів, кошти від відчуження земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти нерухомого військового майна, що підлягають реалізації, та земельних ділянок, які вивільняються у процесі реформування Збройних Сил України і Державної спеціальної служби транспорту).

3.3. Податки на фінансові операції та операції з капіталом.

4. Офіційні трансферти

4.1. Від органів державного управління (кошти, що надходять з інших бюджетів, дотації, субвенції, субвенція з державного бюджету обласному бюджету Донецької області на будівництво ПЕТ-КТ центру).

4.2. Від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій.

4.3. Цільові фонди (надходження до Фонду соціального захисту інвалідів, надходження до цільового фонду для забезпечення оборони і безпеки держави, конфісковані кошти та кошти від реалізації конфіскованого майна, які були привласнені корупційними методами, інші фонди, Цільові фонди).

Контрольні питання для самодіагностики

1. Бюджет як економічна категорія, його функції і призначення.
2. Джерела і методи формування доходів бюджету.
3. Склад видатків бюджету та чинники, що його визначають.
4. Бюджетний устрій і бюджетна система.
5. Бюджетний процес і його етапи.
6. Міжбюджетні відносини, їх регулювання.
7. Місцеві бюджети як основа фінансового забезпечення місцевого самоврядування.
8. Поняття бюджетного дефіциту, причини виникнення і наслідки.
9. Сутність і роль державного кредиту, його види і форми.
10. Державний борг України: механізм його обслуговування і фінансова безпека держави.

Література: [1 – 13; 16; 23 – 25; 33; 42; 47 – 49; 51; 56].

Практичні завдання та самостійна робота до теми 6 "Корпоративні фінанси"

Мета: засвоїти теоретичні основи організації фінансових відносин, що виникають на рівні суб'єктів господарювання; отримати практичні навички з розрахунку чистого фінансового результату діяльності суб'єкта господарювання та проведення аналізу його фінансового стану.

Завдання 6.1. Розгляньте внутрішню узгодження нормативно-правового забезпечення механізму формування, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів підприємства. Запропонуйте шляхи вирішення виявлених проблем.

Методичні рекомендації до виконання роботи

Ознайомтесь із основними нормативними документами, що регламентують процеси формування, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів підприємств та з'ясуйте:

які складові та напрями використання фінансових ресурсів закріплено у законодавстві;

які цілі, завдання і принципи фінансів та окремих її складових окреслено законодавством України;

які державні органи контролюють за перерозподіл фінансових ресурсів;

функції державних органів у процесі розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів;

які неузгодженості існують у нормативно-правовому забезпеченні.

Питання для самостійного опрацювання

1. Організація фінансової діяльності корпорацій.
2. Оптимальна структура капіталу корпорації.
3. Ефективність проведення дивідендної політики корпорації.

Практичні завдання

Завдання 6.2. Визначте чистий фінансовий результат діяльності підприємства за такими даними: дохід від реалізації продукції – 90 тис. грн, собівартість реалізованої продукції – 40 тис. грн, адміністративні витрати –

8 тис. грн, витрати на збут – 11 тис. грн, інші операційні витрати – 3 тис. грн, фінансові витрати – 10 тис. грн.

Завдання 6.3. Визначте дохід від реалізації продукції, валовий прибуток (збиток), фінансові результати від операційної та звичайної діяльності підприємства за такими даними: чистий прибуток – 6 877 тис. грн; собівартість реалізованої продукції – 5 457 тис. грн; адміністративні витрати – 1 426 тис. грн; витрати на збут – 1 340 тис. грн; витрати на оплату праці – 3 168 тис. грн; інші операційні витрати – 9 580 тис. грн; інші операційні доходи – 16 364 тис. грн; інші фінансові доходи – 128 тис. грн; інші доходи – 302 тис. грн; фінансові витрати – 29 тис. грн; інші витрати – 652 тис. грн.

Методичні рекомендації до виконання завдань

Розрахунок доходів, витрат, прибутку до та після оподаткування відповідно до П(С)БО № 1 – Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затверджене наказом Мініну від 07.02.2013 р. № 73, подано в табл. 6.1.

Завдання 6.4. На основі наведених даних визначте показники фінансової стійкості підприємства, якщо: необоротні активи – 2 992 тис. грн; запаси – 1 106 тис. грн; інші оборотні активи – 834 тис. грн; дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги – 953 тис. грн; дебіторська заборгованість за розрахунками – 143 тис. грн; інша поточна дебіторська заборгованість – 31 тис. грн; гроші та їх еквіваленти – 36 тис. грн; власний капітал – 3 765 тис. грн; довгострокові зобов'язання та забезпечення – 438 тис. грн; поточні зобов'язання та забезпечення – 1 892 тис. грн.

Завдання 6.5. На основі наведених даних визначте показники ліквідності підприємства: необоротні активи – 873 328 тис. грн; оборотні активи – 994 793 тис. грн; у т. ч.: запаси – 479 047 тис. грн; дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги – 344 013 тис. грн; дебіторська заборгованість за розрахунками – 8 848 тис. грн; інша поточна дебіторська заборгованість – 1 574 тис. грн; поточні фінансові інвестиції – 132 тис. грн; гроші та їх еквіваленти – 1 117 тис. грн; інші оборотні активи – 160 062 тис. грн; власний капітал – 70 751 тис. грн; довгострокові зобов'язання та забезпечення – 10 100 тис. грн; поточні зобов'язання та забезпечення – 40 614 тис. грн.

Структура форми № 2 "Про фінансові результати діяльності підприємства" та розрахунок основних елементів та статей

Стаття доходів або витрат	Рядок Форми 2
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Р. 2000
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	Р. 2050
Валовий: прибуток (р. 1 – р. 2)	Р. 2090
<i>збиток</i> (р. 1 – р. 2)	Р. 2095
Доходи від іншої операційної діяльності	Р. 2120
Адміністративні витрати	Р. 2130
Витрати на збут	Р. 2150
Інші операційні витрати	Р. 2180
Фінансовий результат від операційної діяльності:	Р. 2190
<i>прибуток</i> (р. 3 – р. 4 + р. 5 – \sum р. (6 ÷ 8))	Р. 2195
<i>збиток</i> (р. 3 – р. 4 + р. 5 – \sum р. (6 ÷ 8))	Р. 2195
Дохід від участі в капіталі	Р. 2200
Інші фінансові доходи	Р. 2220
Інші доходи	Р. 2240
Фінансові витрати	Р. 2250
Втрати від участі в капіталі	Р. 2255
Інші витрати	Р. 2270
Фінансовий результат до оподаткування:	Р. 2290
<i>прибуток</i> (р. 9 – р. 10 + \sum р. (11 ÷ 13) – \sum р. (14 ÷ 16))	Р. 2295
<i>збиток</i> (р. 9 – р. 10 + \sum р. (11 ÷ 13) – \sum р. (14 ÷ 16))	Р. 2295
Витрати (дохід) з податку на прибуток	Р. 2300
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	Р. 2305
Чистий фінансовий результат:	Р. 2350
<i>прибуток</i> (р. 17 – р. 18 – (+) р. 19 + (-) р. 20)	Р. 2355
<i>збиток</i> (р. 17 – р. 18 – (+) р. 19 + (-) р. 20)	Р. 2355
Інший сукупний дохід після оподаткування	Р. 2460
Сукупний дохід (\sum р. (21 ÷ 23))	Р. 2465

Завдання 6.6. На основі наведених даних (табл. 6.2) визначте показники ділової активності підприємства.

Завдання 6.7. Визначте загальну величину доходу підприємства, величину грошових надходжень, чистий дохід, прибуток від реалізації продукції, рентабельність реалізованої продукції за такими даними:

Обсяг реалізованої продукції у цінах з ПДВ 12 600 тис. грн.
 Собівартість реалізованої продукції, 8 200 тис. грн у тому числі:
 виплати на оплату праці 1 700 тис. грн.
 матеріальні та прирівняні до них витрати 6 000 тис. грн.
 Дохід від реалізації цінних паперів 35 тис. грн.
 Дохід від здачі майна в оренду 19 тис. грн.
 Позареалізаційні витрати (штрафи, пені) 20 тис. грн.

Таблиця 6.2

Фінансові показники діяльності підприємства, тис. грн

Показники	На початок року	На кінець року
Оборотні активи, у т. ч.:	18 276	16 950
запаси	12 548	15 790
дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	530	253
дебіторська заборгованість за розрахунками	5 190	886
Поточні зобов'язання та забезпечення	5 016	4 306
у т. ч. поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	5 016	4 306
Баланс	74 537	72 491
Чистий дохід від реалізації продукції	87 014	
Собівартість реалізованої продукції	84 345	
чистий фінансовий результат (збиток)	-1 280	

Завдання 6.8. На основі наведених даних (табл. 6.3) визначте показники рентабельності підприємства.

Таблиця 6.3

Фінансові показники діяльності підприємства, тис. грн

Показники	На початок року	На кінець року
1	2	3
Необоротні активи	61 807	39 860
Оборотні активи	67 710	92 619
Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття	172	873
Власний капітал	112 281	101 539
Довгострокові зобов'язання та забезпечення	–	8 966

1	2	3
Поточні зобов'язання та забезпечення	17 408	22 847
Баланс	129 689	133 352
Чистий дохід від реалізації продукції	134 418	
Собівартість реалізованої продукції	97 525	
Валовий прибуток	36 893	
Чистий фінансовий результат	9 325	

Завдання 6.9. Розрахуйте обсяг виручки від реалізації продукції підприємства за оптовими цінами (з ПДВ) за даними табл. 6.4.

Таблиця 6.4

Результати діяльності підприємства

Назва виробів	Залишки на початок року, шт.	Очікуваний обсяг товарної продукції	Залишки на кінець року, шт.	Собівартість одиниці продукції, грн	Ціна реалізації, грн	Рентабельність (збитковість) продукції, %
А	120	1700	100	250	261	
Б	170	2000	80	290	285	
В	250	3000	190	350	367	

Завдання 6.10. Визначте балансовий прибуток, загальну рентабельність, за такими даними:

Вартість товарної продукції у звітному періоді 1 200 тис. грн.

Залишки товарної продукції на початок звітного періоду 150 тис. грн.

Залишки товарної продукції на кінець звітного періоду 85 тис. грн.

Собівартість реалізованої продукції 940 тис. грн.

Ліквідаційна вартість зношеного обладнання 45 тис. грн.

Залишкова вартість обладнання 30 тис. грн.

Надходження боргів, списаних раніше як безнадійні 18 тис. грн.

Збитки від пожежі 14 тис. грн.

Середньорічна вартість основних виробничих фондів 850 тис. грн.

Середньорічна вартість оборотних коштів 280 тис. грн.

Завдання 6.11. Проведіть оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання (табл. 6.5).

Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2016 р.

Показники	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3
I. Необоротні активи		
Нематеріальні активи:	928	507
первісна вартість	2 996	2 996
накопичена амортизація	2 068	2 489
Незавершені капітальні інвестиції	7 304	4 910
Основні засоби:	206 031	185 096
первісна вартість	274 953	283 956
знос	68 922	98 860
Інвестиційна нерухомість:	0	0
первісна вартість	0	0
знос	0	0
Довгострокові біологічні активи:	0	0
первісна вартість	0	0
накопичена амортизація	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	96	96
інші фінансові інвестиції	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	13 674	13 306
Відстрочені податкові активи	0	5 490
Гудвіл	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	0	0
Залишок коштів у центр. страхових резервних фондах	0	0
Інші необоротні активи	0	11 141
Усього за розділом I	228 033	220 546
II. Оборотні активи		
Запаси	98 037	125 188
Виробничі запаси	39 611	62 820
Незавершене виробництво	58 320	40 132
Готова продукція	106	22 236
Товари	0	0
Поточні біологічні активи	0	0
Депозити перестраховання	0	0
Векселі одержані	0	0

Продовження табл. 6.5

1	2	3
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	268 893	512 319
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	142 968	128 373
з бюджетом	279	12 113
у тому числі з податку на прибуток	0	12 113
з нарахованих доходів	0	0
із внутрішніх розрахунків	385	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	119 541	79 931
Поточні фінансові інвестиції	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1 298	7 023
Готівка	0	0
Рахунки в банках	1 298	7 023
Витрати майбутніх періодів	41	0
Частка перестраховика у страхових резервах	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	0	0
резервах незароблених премій	0	0
інших страхових резервах	0	0
Інші оборотні активи	0	1 330
Усього за розділом II	631 442	866 277
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	3 177	1 908
Актив	862 652	1 088 731
I. Власний капітал		
Зареєстрований (пайовий) капітал	3 353	3 353
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	0	0
Капітал у дооцінках	102 682	102 682
Додатковий капітал	0	0
Емісійний дохід	0	0
Накопичені курсові різниці	0	0
Резервний капітал	16 427	17 425
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	566 915	656 046
Неоплачений капітал	0	0
Вилучений капітал	0	0
Інші резерви	0	0
Усього за розділом I	689 377	779 506
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення		
Відстрочені податкові зобов'язання	8 693	0

Закінчення табл. 6.5

1	2	3
Пенсійні зобов'язання	18 912	18 632
Довгострокові кредити банків	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	31	684
Довгострокові забезпечення	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	0	0
Цільове фінансування	0	10
Благодійна допомога	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	0	0
резерв довгострокових зобов'язань	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат	0	0
інші страхові резерви	0	0
Інвестиційні контракти	0	0
Призовий фонд	0	0
Резерв на виплату джек-поту	0	0
Усього за розділом II	27 636	19 326
III. Поточні зобов'язання і забезпечення		
Короткострокові кредити банків	0	61 176
Векселі видані	0	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	0	0
за товари, роботи, послуги	112 794	193 449
за розрахунками з бюджетом	17 214	6 389
за у тому числі з податку на прибуток	13 373	2 210
за розрахунками зі страхування	2 056	2 122
за розрахунками з оплати праці	4 431	3 917
за одержаними авансами	79	129
за розрахунками з учасниками	0	0
із внутрішніх розрахунків	114	0
за страховою діяльністю	0	0
Поточні забезпечення	5 138	7 588
Доходи майбутніх періодів	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	0	0
Інші поточні зобов'язання	0	11 328
Усього за розділом III	141 826	286 098
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	3 813	3801
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	0	0
Пасив	862 652	1 088 731

Завдання 6.12. Підприємство виробило та реалізувало продукцію на суму 213,4 тис. грн в листопаді 2012 р., а в грудні – на суму 235,5 тис. грн. На наступні півроку темпи приросту обсягу виробництва залишаються незмінними. 75 % продукції підприємство продає в кредит. При цьому 65 % виниклої дебіторської заборгованості погашається через один місяць після продажу, а 35 % – через два місяці. Сировину і матеріали, необхідні для виробництва, підприємство закуповує за один місяць до виробництва в розмірі місячної потреби. Вартість сировини і матеріалів становить 70 % від виручки від реалізації. Оплату за сировину і матеріали підприємство здійснює: через місяць після закупівлі – 45 % вартості ТМЦ, через два місяці – 55 % вартості ТМЦ. У грудні виплачена заробітна плата в розмірі 25,6 тис. грн. Приріст заробітної плати становить 12 % на місяць і залишається незмінним протягом півроку. Податок на прибуток сплачується підприємством накопичувальним підсумком наприкінці кожного кварталу. На 01.01.2013 р. залишок грошових коштів на рахунках підприємства склав 18,2 тис. грн. Необхідно скласти графік поточних надходжень грошових коштів від продажів товарів і послуг та графік періодичних непостійних надходжень грошових коштів підприємства.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Під фінансовим станом підприємства розуміють систему показників, які характеризують виробничо-господарську діяльність підприємства і відображають наявність, розміщення й ефективність використання фінансових ресурсів. Розрізняють такі групи показників, за якими проводиться аналіз фінансового стану підприємства (табл. 6.6).

Таблиця 6.6

Формули для розрахунку показників фінансової діяльності підприємства

Показники	Формула розрахунку	Норматив
1	2	3
Аналіз майнового стану підприємства		
Коефіцієнт зносу основних засобів	Знос основних засобів / Первісна вартість основних засобів	Зменшення
Коефіцієнт оновлення основних засобів	Вартість основних засобів, що надійшли / Первісна вартість основних засобів на кінець року	Збільшення

Продовження табл. 6.6

1	2	3
Коефіцієнт вибуття основних засобів	Вартість основних засобів, що вибули / Первісна вартість основних засобів на початок року	Менше, ніж коефіцієнт оновлення
Аналіз ліквідності підприємства		
Коефіцієнт покриття	Оборотні активи / Поточні зобов'язання і забезпечення	>1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	(Гроші та їх еквіваленти + Поточні фінансові інвестиції + Дебіторська заборгованість) / Поточні зобов'язання і забезпечення	0,6 – 0,8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	(Гроші та їх еквіваленти + Поточні фінансові інвестиції) / Поточні зобов'язання і забезпечення	> 0,25 збільшення
Чистий оборотний капітал	Оборотні активи – Поточні зобов'язання і забезпечення	> 0 збільшення
Аналіз фінансової стійкості підприємства		
Коефіцієнт автономії	Власний капітал / Сума балансу	> 0,5
Коефіцієнт фінансування	(Довгострокові зобов'язання і забезпечення + Поточні зобов'язання і забезпечення + Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу та групами вибуття) / Власний капітал	< 1 зменшення
Коефіцієнт фінансової стійкості	Власний капітал / (Довгострокові зобов'язання і забезпечення + Поточні зобов'язання і забезпечення + Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття)	> 1 збільшення
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	(Оборотні активи – Поточні зобов'язання і забезпечення) / Оборотні активи	> 0,1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	(Оборотні активи – Поточні зобов'язання і забезпечення) / Власний капітал	> 0 збільшення
Аналіз ділової активності підприємства		
Коефіцієнт оборотності активів	Чистий дохід від реалізації продукції / Середньорічна вартість активів	Збільшення
Тривалість одного обороту активів	Тривалість періоду / Коефіцієнт оборотності активів	Зменшення
Аналіз рентабельності підприємства		
Коефіцієнт рентабельності активів	Чистий фінансовий результат / Середньорічна вартість активів	> 0

1	2	3
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Чистий фінансовий результат / Середньорічна вартість власного капіталу	> 0
Коефіцієнт рентабельності діяльності	Чистий фінансовий результат / Чистий дохід від реалізації продукції	> 0
Коефіцієнт рентабельності продукції	(Валовий прибуток (збиток) + Інші операційні витрати – Інші операційні доходи) / (Собівартість реалізованої продукції + Адміністративні витрати + Втрати на збут)	> 0

Завдання 6.13. Визначте коефіцієнт забезпеченості боргів (КзЛ), якщо за даними балансу підприємства на 1 січня поточного року сума власного капіталу становить 540 тис. грн. Довгострокові зобов'язання – 340 тис. грн, поточні зобов'язання – 260 тис. грн.

Контрольні питання для самодіагностики

1. Фінанси суб'єктів макрорівня.
2. Вплив організаційно-правової форми на формування і використання грошових надходжень юридичних осіб.
3. Доходи і витрати суб'єктів макрорівня.
4. Корпоративні фінанси і особливості їх функціонування.

Література: [1 – 13; 17; 22; 23].

Практичні завдання та самостійна робота до теми 7 "Фінансовий ринок"

Мета: засвоєння та поглиблення теоретичних знань щодо особливостей функціонування фінансового ринку, його функцій, складу та суб'єктів, специфіки організації ринку цінних паперів і фондових бірж.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 7.1. Дайте порівняльну характеристику поняттям:
ринок грошей та ринок капіталу;
пайові та похідні цінні папери;
біржовий та позабіржовий ринки.

Методичні рекомендації до виконання завдань

Порівняння необхідно представити у вигляді табл. 7.1. В якості параметрів, за якими буде проводитися порівняння, доцільно використовувати: об'єкт, суб'єкт, мету, складові, інструменти, методи, терміни, результати, органи регулювання, види доходу, права тощо.

Таблиця 7.1

Порівняльна характеристика понять

Параметри (за якими проводити порівняння)	Поняття 1	Поняття 2
Параметр 1		
Параметр 2		
...		
Параметр n		

Завдання 7.2. На основі статистичних даних проаналізуйте тенденції розвитку фінансового ринку України:

динаміку ставок за депозитами та банківськими кредитами в Україні. Порівняйте їх з динамікою облікової ставки НБУ, курсом долара та євро; рівень капіталізації фінансового ринку України (за окремими сегментами);

дохідність цінних паперів, що обертаються на фінансовому ринку України. Порівняйте її з динамікою ставок за депозитами та курсом євро та долара.

Методичні рекомендації до виконання завдань

Показники фінансового ринку України, які можуть бути використані для аналізу, доцільно представити у вигляді таблиці, графіків, кругових діаграм, гістограм. Джерелом статистичної інформації можуть виступати офіційні сайти Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг [44], Національного банку України [43], Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [32], Рейтингового агентства "Рюрик" [45] тощо.

Питання для самостійного опрацювання

1. Аналіз діяльності фінансових посередників в Україні і світі.
2. Аналіз основних біржових індексів в Україні та світі.

Завдання. 7.3. Варіанти вкладення коштів:

1) капітал вкладається під 22,3 % річних за складною ставкою під час нарахування відсотків кожне півріччя;

2) капітал вкладається під 20,5 % річних за складною ставкою під час нарахування відсотків щокварталу;

3) капітал вкладається під 18,9 % річних за складною ставкою під час нарахування відсотків щомісяця.

Визначити найбільш вигідний варіант вкладення коштів на чотири роки.

Завдання 7.4. Банк прийняв на депозитний вклад від фізичної особи 15 000 грн. Відсотки нараховуються раз на квартал. Якщо вкладник укладає терміновий договір процентні ставки визначені такими, що йдуть за 1-м кварталом – 18 % річних, 2-й – 17,6 %, за 3-ю – 17,9 %, за 4-ю – 18,4 % річних. Визначте нарощену суму за п'ять років і зробіть відповідні висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдань

У фінансових розрахунках використовуються *прості й складні* відсотки. У банківській практиці прийнято видавати кредити строком на 1 рік за простими відсотковими ставками, а строком більше 1 року – за складними. Методика розрахунку простих та складних відсотків подана в табл. 7.2.

Простим називається *відсоток*, що нараховується за первісним внеском наприкінці одного банківського строку.

Складні відсотки – це відсотки, які нараховуються не тільки на первісну суму внеску, але також на всю суму процентів, що накопичилися за певний період.

Таблиця 7.2

Методика розрахунку простих та складних відсотків

Показник	Формула розрахунку	Умовні позначення
1	2	3
Прості відсотки		
Сума відсотків	$I = P \times i \times n$	I – сума відсотків; P – початкова сума боргу (вкладу); n – період нарахування відсотків; i – відсоткова ставка

1	2	3
Нарощена сума боргу (вкладу)	$S = P (1 + i \times n)$ $S = P \left(1 + \frac{i}{12} \times m\right)$ $S = P \left(1 + \frac{i}{360} \times d\right)$	S – нарощена сума боргу (вкладу); n – період нарахування відсотків у роках; m – період нарахування в місяцях; d – період нарахування в днях; i – річна відсоткова ставка
Нарощена сума боргу (вкладу) за умови зміни відсоткової ставки	$S = P \left(1 + \sum_{t=1}^N n_t \times i_t\right)$	N – число інтервалів нарахування відсотків; n_t – тривалість періоду t -того інтервалу нарахування; i_t – проста ставка відсотків на t -му інтервалі нарахування
Складні відсотки		
Нарощена сума боргу (вкладу)	$S = P (1 + i)^n$	S – нарощена сума боргу (вкладу); P – початкова сума боргу (вкладу); n – період нарахування відсотків;
Нарощена сума боргу (вкладу), якщо кількість розрахункових періодів у році перевищує один	$S = P \left(1 + \frac{i}{m}\right)^{n \times m}$	i – відсоткова ставка; m – кількість розрахункових періодів у році

Завдання 7.5. Банк виплачує закладами 5 % щокварталу. Клієнт вкладає в цей банк щорічно 1 000 грн, роблячи рівні вклади у кінці кожного місяця. Яка сума буде на рахунку цього клієнта через п'ять років?

Завдання. 7.6. Студент хоче накопити за два роки 30 000 грн для купівлі нового *iPhone*, роблячи рівні щомісячні вклади у банк, який виплачує 21 % річних. Яку суму повинен вносити студент у банк за щомісячного нарахування відсотків?

Завдання 7.7. Через десять років підліток хоче придбати автомобіль вартістю 500 000 грн. Для цього негайно він починає переказувати на банківський рахунок 500 грн щомісячно. Умови депозиту: 18 % річних у гривні, щоквартальне нарахування відсотків. Іншу суму він планує узяти в кредит під 28 % з погашенням рівними частинами щокварталу впродовж п'яти років. Визначте суму щоквартального платежу за кредитом.

Методичні рекомендації до виконання завдань

Окремим випадком грошових потоків є ануїтет. Ануїтет (фінансова рента) – це рівні грошові потоки, що здійснюються з однаковою періодичністю. Розрахунок подано в табл. 7.3.

Таблиця 7.3

Розрахунок ануїтетних платежів

Вид ануїтету	Формула розрахунку	Умовні позначення
Пренумерандо	$S = A \times \frac{(1+i)^n - 1}{i}$	S – нарощена сума боргу (вкладу); P – початкова сума боргу (вкладу); A – ануїтетний платіж;
	$P = A \times \frac{1 - (1+i)^{-n}}{i}$	
Постнумерандо	$S = A \times \frac{(1+i)^n - 1}{i} \times (1+i)$	i – річна відсоткова ставка; n – період нарахування відсотків в роках
	$P = A \times \frac{1 - (1+i)^{-n}}{i} \times (1+i)$	

Завдання 7.8. Інвестор розглядає два альтернативні варіанти вкладення коштів у придбання дисконтної облигації 01.02.2011 р. за ціною 1 000 грн з подальшим погашенням 01.02.2014 р. за номінальною вартістю 1 300 грн. Чи зможе забезпечити інвесторові велику дохідність продаж облигації 01.05.2012 р. за ціною 1 150 грн?

Завдання 7.9. Статутний капітал акціонерного товариства в 500 млн грн розділено таким чином: привілейовані акції складають 25 % емісій; прості акції складають 75 %. Номінальна вартість акцій – 500 грн. За привілейованими акціями дивіденд встановлено в розмірі 14 % до номінальної вартості. Які дивіденди можуть бути оголошені за простими акціями, якщо на виплату дивідендів рада директорів пропонує направити 75 500 000 грн чистого прибутку?

Методичні рекомендації до виконання завдання

Для виконання завдання необхідно виконати наступну послідовність дій:

1. Визначити кількість емітованих акцій.
2. Розподілити акції на прості та привілейовані, визначити кількість кожного виду акцій.

3. Визначити дохід на одну привілейовану акцію.
4. Визначити дохід за всіма привілейованими акціями.
5. Визначити частину прибутку, яку буде розподілено між власниками простих акцій.
6. Визначити дохід на одну просту акцію.
7. Визначити дохідність простих акцій.

Завдання 7.10. Ви плануєте інвестиції (на три роки) за рахунок тимчасово вільних засобів. У розмірі 10 000 грн до диверсифікованого пайового інвестиційного фонду (ПІФ). Проаналізуйте фінансові показники КУА, що управляє цим фондом. Розподіл вірогідності отримання доходу подано в табл. 7.4.

Таблиця 7.4

Розподіл вірогідності отримання доходу ПІФ

Доходність	-5 – 0 %	0 – 5 %	5 – 10 %	10 – 15 %	15 – 20 %	20 – 25 %	25 – 30 %	30 – 35 %
Вірогідність 2018 р.	0,07	0,1	0,21	0,23	0,19	0,15	0,05	0
Вірогідність 2019 р.	0	0,01	0,05	0,15	0,19	0,21	0,22	0,17
Вірогідність 2020 р.	0,02	0,06	0,08	0,14	0,15	0,18	0,22	0,15

Ставка за банківським депозитом із капіталізацією відсотків впродовж прогнозних трьох років незмінна і складає 18 % річних. Визначте, чи є привабливішим інвестування засобів у ПІФ.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Для того, щоб визначити привабливість інвестування фінансових ресурсів до ПІФ, необхідно порівняти результати інвестування із результатами вкладення коштів на депозитний рахунок.

Розрахунок результатів вкладення коштів на депозитний рахунок доцільно здійснити за допомогою формул, поданих у табл. 7.2.

Результат інвестування коштів до ПІФ розраховується на основі середньозваженої відсоткової ставки з урахуванням вірогідності її отримання (7.1).

$$D_{\text{срзв}} = \sum_{i=1}^n K_i * D_i, \quad (7.1)$$

де K_i – ваговий коефіцієнт (в даному випадку вірогідність);
 D_i – дохідність.

Відповідно до сценарного підходу під час прогнозування соціально-економічних показників, можливі три варіанти розвитку подій (сценаріїв): песимістичний, оптимальний та оптимістичний. Відповідно до цього, доцільно використовувати мінімальний, середній чи максимальний показники діапазону дохідності.

Завдання 7.11. Фізична особа має намір інвестувати кошти в закритий ПФ шляхом купівлі двох інвестиційних сертифікатів номіналом 1 000 грн. Під час первинного розміщення фонд акумулював 100 млн грн і розмістив їх у цінні папери (табл. 7.5).

Визначте поточну ціну паю і прибуток від його продажу на ринку, якщо за час існування фонд не провів інших операцій, а винагороди за його управління подано в табл. 7.6.

Таблиця 7.5

Портфель активів фонду акцій

Найменування	Об'єм інвестицій, млн грн	Ціна купівлі, грн	Нинішня ринкова ціна, грн
AZST	35	1,12	1,02
BAVL	26	0,25	0,29
DOEN	15	0,12	0,15
ENMZ	24	2,50	2,62

Таблиця 7.6

Винагорода за управління фондом

Торговець ЦП (% від обігу)	КУА (% від приросту вартості активів фонду)
0,35	16

Методичні рекомендації до виконання завдання

Для виконання завдання необхідно виконати наступну послідовність дій:

1. Визначити кількість придбаних цінних паперів певного виду.
2. Визначити приріст вартості на 1 цінний папір певного виду.
3. Визначити приріст вартості за всіма цінними паперами.
4. Визначити винагороди торгівці цінними паперами та КУА.
5. Визначити прибуток ПІФ.
6. Визначити прибуток кожного цінного папера у ПІФ.

Завдання 7.12. Визначте виграші / втрати власника альтернативного опціону *CALL/PUT*, якщо страйкові ціни базових активів А і В дорівнює 75 грн і 95 грн, ціни спот на дату виконання опціону – 80 грн, 108 грн, сплачена премія – 5 грн. Зробіть відповідні висновки.

Завдання 7.13. Пенсіонер Кузик В. Д. отримав пенсію за грудень 2016 р. у розмірі 3 750 грн і розглядає можливість розміщення її строком на три роки. Банк пропонує для фізичних осіб, що вкладають кошти на термін більше одного року складну схему нарахування відсотків. Водночас перші два роки процентна ставка дорівнює 18 % річних із нарахуванням один раз на рік, а усі подальші роки процентна ставка збільшуватиметься щокварталу на 0,5 п. п. річних і нараховуватиметься щомісячно.

Також Кузик В. Д. має можливість на усю пенсію придбати десять звичайних акцій АТ "Біла" за номінальною вартістю. Дивіденди за привілейованими акціями встановлені у розмірі 12 %. Усього АТ "Біла" випущені 200 привілейованих і 800 простих акцій однієї номінальної вартості. Прогнозується, що упродовж 2017 року АТ "Біла" отримає прибуток у розмірі 10 тис. грн. У 2018 році прибуток збільшиться до 15 тис. грн, а у 2019 році прогнозується збільшення прибутку на 2 тис. грн порівняно з 2018 роком. Визначте вигідний для пенсіонера Кузик В. Д. варіант розміщення грошових коштів і зробіть відповідні висновки.

Контрольні питання для самодіагностики

1. Економічна сутність категорії фінансовий ринок.
2. Суб'єкти та структура фінансового ринку.
3. Сутність цінних паперів, їх класифікація.
4. Державне регулювання фінансового ринку.

Література: [1 – 13; 15; 25; 28; 29; 32; 34; 36 – 39; 41; 53 – 55].

Практичні завдання та самостійна робота до теми 8 "Страховання. Страховий ринок"

Мета: дослідити необхідність виникнення страхування, його функцій, принципів і видів; розглянути основні характеристики страхового ринку України; набути навичок розрахунку сум страхового відшкодування.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 8.1. Проаналізуйте та підготуйте експертний висновок у вигляді презентації сучасних тенденцій розвитку страхового ринку в Україні (не менше ніж за останні п'ять років), використовуючи статистичні дані Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг:

- 1) у сфері майнового страхування;
- 2) у сфері особистого страхування;
- 3) у сфері страхування відповідальності;
- 4) у сфері страхування фізичних осіб;
- 5) у сфері страхування юридичних осіб;
- 6) у розрізі добровільної та обов'язкової форм страхування.

Методичні рекомендації до виконання завдання:

Основні показники, які можуть бути використані для аналізу доцільно представити у вигляді табл. 8.1, графіків, кругових діаграм, гістограм.

Таблиця 8.1

Показники розвитку страхового ринку в Україні

Показники	Аналітичні дані
Кількість страховиків у розрізі зазначених видів страхування	
Надходження від страхових премій у розрізі зазначених видів страхування, категорій страхувальників	
Частка страхових премій у розрізі зазначених видів страхування	
Частка страхових виплат у розрізі зазначених видів страхування, категорій страхувальників	
Інші	

Завдання 8.2. Опрацюйте Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96 "Про страхування", статті 1, 2, 6, 7, 9, 10, 11, 14, 15, 20, 21, 32, 35, 36. Знайдіть відповіді на такі питання: Що таке страхування? Хто є учасниками страхових відносин? Які організаційно-правові форми страховиків передбачено в Україні? Які види обов'язкового страхування передбачено в Україні?

Питання для самостійного опрацювання

1. Дайте характеристику фінансових відносин страхових компаній.
2. Зміст державного нагляду за страховою діяльністю в Україні.
3. Який стан розвитку страхового ринку в Україні?
4. Доведіть необхідність створення державних цільових фондів.

Практичні завдання

Завдання 8.3. Страхова сума становить 2 500 грн, умовна франшиза – 20 % від страхової суми. Розмір збитків – 450 грн. Визначте розмір страхового відшкодування.

Завдання 8.4. Страхова сума становить 5 100 грн, безумовна франшиза – 20 % від страхової суми. Розмір збитків – 1 200 грн. Визначте розмір страхового відшкодування.

Завдання 8.5. Договором страхування майна між страховиком і страхувальником передбачено використання франшизи. Страхова сума становить 500 тис. грн. Розмір умовної франшизи – 15 %. Збитки страхувальника внаслідок страхової події визначені в сумі 95 тис. грн.

В якому розмірі страховик повинен сплатити страхове відшкодування в даному випадку, а також при збитках в сумі 60 тис. грн?

Визначте розмір страхового відшкодування за тих самих умов, але якщо франшиза буде безумовною.

Методичні рекомендації до виконання завдань

Страхова сума – грошова сума, на яку страхується об'єкт за законом чи за договором. Страхова сума не може бути вищою за вартість об'єкта, що підлягає страхуванню. Це обсяг відповідальності страховика перед страхувальником, максимальна грошова сума, в межах якої здійснюється страхове відшкодування в разі настання страхової події.

Страховий внесок (премія, платіж) – плата за страхування, сума, яку сплачує страхувальник страховикові за зобов'язання відшкодувати збитки в разі настання страхового випадку.

Страховий платіж визначається як добуток страхової суми і страхового тарифу, який, як правило, встановлюється у відсотках. Внесення страхових платежів здійснюється на основі страхових тарифів – розміру плати з одиниці страхової суми. Страхові тарифи відображають ціну страхування.

Збиток – фактична сума втрати (шкоди), яку зазнав страхувальник в результаті настання страхового випадку, що підлягає відшкодуванню страховиком.

Страхове відшкодування – грошова компенсація, котру повинен виплатити страховик страхувальнику в обсязі збитків та в межах страхової суми з настанням страхового випадку.

Особиста участь страхувальника в покритті збитків виражається через *франшизу* (фр. *franchise* – пільга). Вона може бути встановлена у відсотках чи в абсолютних величинах стосовно страхової суми, вартісної оцінки об'єкта або розміру збитків. Найчастіше страховики застосовують умовну (інтегральну) та безумовну (ексцедентну) франшизи.

Умовна франшиза звільняє страховика від відповідальності за збитки, обсяги яких не перевищують установленної франшизи, і зобов'язує його покривати збитки повністю, якщо розмір їх перевищує франшизу.

Безумовна франшиза теж звільняє страховика від компенсації збитків, які не перевищують безумовну франшизу. Якщо обсяг збитків перевищує розмір безумовної франшизи, то страхове відшкодування дорівнює різниці між обсягом збитків та безумовної франшизи. Таким чином, франшиза називається безумовною тому, що вона (безумовно, незалежно від умов) за будь-яких умов вилучається із зобов'язань страховика, й умовною, оскільки вилучається за умови, що збитки не перевищують установленної величини франшизи.

Завдання 8.6. ТОВ "Агротекс" застрахувало майно вартістю 150 000 грн на суму 80 000 грн. У результаті експлуатації сталася аварія. Експертна комісія визнала випадок страховим і оцінила збитки в розмірі 20 000 грн. Розрахуйте суму страхового відшкодування за умови, що майно було застраховано за:

- 1) системою страхування за дійсною вартістю майна;

2) пропорційною відповідальністю;

3) системою першого ризику.

Визначте розмір страхового відшкодування, якщо:

умовна франшиза становила 10 % від страхової суми;

безумовна франшиза становила 15 % від страхової суми.

Завдання 8.7. Автомобіль вартістю 90 000 грн застраховано за пропорційною відповідальністю на 80 %. У результаті страхового випадку збитки встановлені в обсязі 17 100 грн. Визначте розмір страхового відшкодування, якщо страховим договором передбачена безумовна франшиза 10 % від страхової суми.

Методичні рекомендації до виконання завдання

У страхуванні застосовують кілька систем страхування та франшизи. Вибір системи залежить від співвідношення величини страхової суми та вартісної оцінки об'єкта страхування. Найбільш поширеною є система страхування за дійсною вартістю об'єкта страхування, яка визначається як фактична на день підписання договору. За цією системою страхова сума дорівнює обсягу вартості об'єкта страхування і, в разі настання страхового випадку, має місце повне покриття збитків страхувальника страховиком.

Якщо об'єкт страхування застраховано не на повну його вартість, тобто страхова сума дорівнює лише певній частині цієї вартості, то такий об'єкт може бути застрахованим за такими системами страхування:

1. Система пропорційної відповідальності.

Водночас система пропорційної відповідальності передбачає виплату страхового відшкодування, яке розраховується за формулою:

$$\begin{aligned} & \text{Страхове відшкодування} = \\ & = \text{Фактична сума збитків} \times \frac{\text{Страхова сума за умовою (договором)}}{\text{Вартісна оцінка об'єкта страхування}}. \quad (8.1) \end{aligned}$$

Така система страхування, як правило, застосовується під час страхування майна підприємств і організацій, якщо інше не вказано в договорі і передбачає участь страхувальника у відшкодуванні збитків. Міра повноти відповідальності страховика в покритті збитків застрахованого тим вища, чим менша різниця між вартісною оцінкою об'єкта страхування та страховою сумою.

2. Система "першого ризику".

Страховання за системою "першого ризику" застосовується найчастіше під час страхування особистого майна громадян і передбачає виплату страхового відшкодування в розмірі збитків, але в межах страхової суми. Під "першим ризиком" у страховій справі розуміють ризик, вартісне оцінювання котрого не перевищує страхової суми. Крім вищевказаних систем страхування страховики застосовують й інші.

Завдання 8.8. Розрахуйте виплати трьох страхових компаній по контрибуції за викрадений автомобіль вартістю 80 000 грн, який вони застрахували на суми відповідно: 70 500; 75 000; 80 000 грн. Франшиза стосовно викрадення у двох страховиків була безумовною в розмірі 5 %, у третього – умовною в розмірі 8 %.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Контрибуція – право страховика звернутися до інших страховиків, які за реалізованими полісами несуть відповідальність перед одним і тим самим страхувальником із пропозицією розділити виплати за відшкодування збитків.

Завдання 8.9. У результаті дорожньо-транспортної пригоди знищено легковий автомобіль. Роздрібна ціна автомобіля 100 000 грн. Знос на день укладання договору – 20 %. Від автомобіля залишилися деталі на суму 20 400 грн, а з урахуванням їх знецінення – 16 040 грн.

На приведення в порядок зазначених деталей витрачено 2 100 грн.

Визначте збиток і страхове відшкодування, якщо:

- а) автомобіль застрахований в повному обсязі;
- б) автомобіль застрахований на 60 000 грн.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Основою для визначення страхового платежу є страховий тариф. Його обсяг зумовлюється ймовірністю настання страхового випадку та періодом дії страхового договору.

Страховий тариф – це:

1) ціна страхового ризику та інших витрат, необхідних для виконання зобов'язань страховика перед страхувальником за укладеним договором страхування;

2) грошова плата зі 100 одиниць страхової суми на рік або відсоткова ставка від сукупної страхової суми.

Страховик розраховує страхові тарифи, виходячи з того, що сума страхових премій, обчислених на основі тарифів, має бути такою, щоб він міг виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками (тобто здійснити страхове відшкодування), покрити витрати на утримання страхової компанії та отримати прибуток. А тому страховий тариф включає дві частини: нетто-тариф і навантаження.

Під час розрахунку тарифів спочатку обчислюється нетто-тариф. Саме він забезпечує формування страхових резервів для виконання страховиком своїх функцій. Тому рівень нетто-тарифу має бути визначений якомога точніше. Страховик сам не розраховує цю частину страхового тарифу. Нетто-тариф визначають спеціалісти, які мають ліцензію на проведення таких розрахунків.

Навантаження визначається емпіричним шляхом, з урахуванням фактичних розмірів витрат на ведення справ, що склалися в страховій компанії за попередній період та отриманого нею прибутку.

Завдання 8.10. Нетто-премія дорівнює 123 грн, навантаження до нетто-премії 35 %. Обчисліть брутто-премію.

Завдання 8.11. Майно вартістю 300 000 грн застраховано на 210 000 грн. Визначте величину страхового тарифу, якщо нетто-премія становить 450 грн, а навантаження до нетто-премії 20 %.

Завдання 8.12. Підприємство застрахувало своє майно в розмірі 80 % балансової вартості, яка на день договору страхування становила 400 тис. грн. У договорі окремо обумовлена відповідальність страховика за додатковий ризик – крадіжку. Тарифна ставка зі страхування майна становить 80 коп. зі 100 грн страхової суми, а за додаткову відповідальність – 2 грн 10 коп. Визначте страхову суму та загальний розмір страхового платежу.

Завдання 8.13. Страхова сума за договором страхування майна становить 90 000 грн. Визначте розмір страхової премії, якщо страховий тариф становить 0,64 % за умови, що договір укладається на 1 рік. Термін дії договору 6 місяців, що передбачає збільшення страхового тарифу на 40 %.

Завдання 8.14. Утримання і лікування одного хворого коштує лікувальному закладу в середньому 2 000 грн. За рік він обслуговує 5 000 хворих. Бюджетне асигнування становить 40 %. Вирахуйте суму страхового резерву, необхідного страховику для здійснення медичного страхування та страховий платіж, який повинен сплачувати окремий страховальник, якщо кількість страховальників становить: а) 10 000; б) 20 000; в) 50 000; г) 1 000 000 осіб. Страхова сума дорівнює сумі вартості лікування одного хворого, при цьому брутто-платіж утримує в собі 20 % навантаження на нетто-платіж.

Контрольні питання для самодіагностики

1. Економічна природа і сутність страхування.
2. Особливості фінансових відносин у сфері страхування.
3. Функції страхування та його класифікація.
4. Поняття страхового фонду та форми його організації.
5. Сутність страхового ринку і його інфраструктура.
6. Розвиток страхового ринку в Україні.
7. Соціальне страхування та його суспільне призначення.
8. Пенсійне страхування. Пенсійна реформа в Україні.

Література: [1 – 13; 14; 21; 40; 45; 52; 53].

Практичні завдання та самостійна робота до теми 9 "Міжнародні фінанси"

Мета: засвоїти та поглибити знання щодо сутності міжнародних фінансів, їх функцій і складу; визначити специфіку організації міжнародного фінансового ринку; з'ясувати особливості організації фінансів міжнародних організацій та міжнародних фінансово-кредитних установ; отримати практичні навички з розрахунку валютного курсу.

Завдання 9.1. Дайте порівняльну характеристику поняттям:
Міжнародний валютний та кредитний ринки;
ЄБРР та МБРР;
ЄС та МВФ.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Порівняння необхідно представити у вигляді табл. 9.1. В якості параметрів, за якими буде проводиться порівняння, доцільно використовувати: об'єкти, суб'єкти, мета, структура, напрями діяльності, активи / товари, інструменти тощо.

Таблиця 9.1

Порівняльна характеристика понять

Параметри (за якими, проводиться порівняння)	Поняття 1	Поняття 2
Параметр 1		
Параметр 2		
...		
Параметр n		

Завдання 9.2. Український експортер укладає два зовнішньоторговельних контракти з партнером небездоганної платіжної репутації. Один контракт: з оплатою – частина авансом та інший – готівкою; другий – на умовах кредиту.

1. Визначте величину валютних ризиків за контрактами.
2. Вкажіть, чим відрізняються підходи менеджменту підприємства з управління валютними ризиками до першого та другого контракту.

Питання для самостійного опрацювання

1. Сутність і призначення міжнародних фінансів.
2. Охарактеризуйте міжнародні фінансові потоки.
3. Охарактеризуйте завдання міжнародних організацій, джерела формування їх фінансові ресурси.
4. Визначте проблеми і протиріччя інтегрування України у світову фінансову систему.

Завдання 9.3. Використовуючи пряме та обернене котирування валютного курсу, заповніть табл. 9.2. Розрахуйте крос-курси DKK/CHF, NOK/JPY, GBP/AUD, SEK/EUR, ISK/DKK (табл. 9.2).

Обмінні курси на валютному ринку

Іноземна валюта	Пряме котирування (USD/...)	Обернене котирування (.../USD)
Австралійські долари, AUD	1,0639	
Англійські фунти стерлінгів, GBP		1,6778
Датські крони, DKK	5,4407	
Ісландські крони, ISK		0,0088
Канадські долари, CAD		0,9172
Норвезькі крони, NOK	5,9155	
Шведські крони, SEK		0,1524
Швейцарські франки, CHF	0,8890	
Японські єни, JPY		0,0098
Євро, EUR	0,7289	

Завдання 9.4. Петров С. О. має 7 300 HUF і планує перевести їх у UAN. Банком встановлено такі курси: USD/UAN = 27,9300; USD/HUF = 221,7786. Визначте крос-курс HUF/UAN та суму, яку Петров С. О. отримає після обміну валют.

Завдання 9.5. Український банк пропонує такі котирування, якщо $RUS/USD = 0,0287$; $USD/CHF = 0,8890$. Розрахуйте крос-курс RUS/CHF .

Завдання 9.6. Визначте крос-курс шведської крони до норвезької крони SEK/NOK за умови якщо: $SEK/USD = 0,1524$; $NOK/USD = 0,1690$.

Завдання 9.7. Визначте крос-курс EURO до чеської крони CZK, з огляду на їх курси до гривні, у банку А та банку Б (табл. 9.3). Укажіть, який банк пропонує більш вигідні умови конвертації.

Обмінні курси на валютному ринку

Показники		Значення показника
1		2
Банк А	EUR/UAN	16,3668
	UAN/CZK	1,6759

	1	2
Банк Б	EUR/UAH	16,4437
	CZK/UAH	0,5940

Методичні рекомендації до виконання завдання

Визначення валютних курсів називається котируванням. Повне котирування означає, що встановлюється курс покупця (сторона *bid*) і продавця (сторона *offer*). Різниця (маржа) між курсом покупця і курсом продавця для того, хто здійснює котирування, є джерелом прибутку.

Розрізняють пряме, зворотне та крос-котирування. У разі прямого котирування зазначають, скільком національним грошовим одиницям дорівнює одиниця (10,100,1000 од.) іноземної валюти. У разі зворотного котирування – навпаки, скільком одиницям іноземної валюти дорівнює одиниця (10,100,1000 од.) національної валюти. Наприклад, пряме котирування можна записати таким чином: USD/UAH = 27,3228 – 27,9352, а зворотне UAH/USD = 0,0358 – 0,0366, тобто під час купівлі за 1 гривню дають 3,58 цента, а під час продажу – 3,66 цента. Традиційно курс валют установлюють до четвертого знака після коми десяткового дробу.

Крос-котирування встановлює співвідношення між двома іноземними валютами, що визначають на основі курсу цих валют щодо третьої валюти. На практиці використовують три методи розрахунку крос-курсів:

з прямим котируванням до долара США (долар є базою котирування для обох валют);

з прямим і зворотним котируванням до долара США, якщо долар є базою котирування лише для однієї з валют. У цьому разі для визначення крос-курсу доларові курси валют слід перемножити;

зі зворотним котируванням до долара США, якщо долар є валютою котирування для обох валют. Для визначення крос-курсу доларові курси необхідно розділити один на другий.

Завдання 9.8. Українська фірма "Стандарт" закуповує в Бельгії чепицю. Контракт підписаний 1 вересня 2017 року. Сума контракту складає 360 000 євро з платежем 1 листопада 2017 року. Валюта ціни і платежу – євро. Для захисту від валютних ризиків компанія уклала з банком 1 вересня форвардний валютний контракт на покупку нею євро, строком

на 2 місяці. Проте компанія-постачальник повідомила, що частину контракту (20 % від обсягу) до терміну виконати не зможе і буде переносити термін поставки на місяць. Тому фінансовий менеджмент фірми повинен ухвалити рішення: продовжити з банком форвард або закрити колишній і відкрити новий. Курс євро до гривні наступний:

курс "спот" євро на 1 вересня склав 11.0821 – 11.1075;

форвардна маржа (двомісячна): 21 – 28 копійок премії;

форвардна маржа (тримісячна): 24 – 31 копійок премії.

Визначте фінансові результати міжнародної операції для українського партнера.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Для визначення фінансових результатів міжнародної операції спершу необхідно:

1. Визначити форвардний курс покупки і продажу, розрахувати курс, за яким здійснено валютний форвардний контракт з банком;
2. Розрахувати результати і вибрати, що вигідніше фірмі: продовження або закриття валютного форвардного контракту.

Завдання 9.9. Укладений контракт на покупку партії фруктів українською фірмою в Іспанії на 10.09. Він складає 1 645 000 євро. Платіж здійснюється в три етапи: перший платіж – 10 % аванс на момент підписання контракту (курс спот 32.6501 – 32.6527), другий – 10.08 і складає 50 % вартості контракту, останній – 10.09 на суму, що залишилася.

Український імпортер повинен вирішити, що вигідніше для захисту від валютних ризиків: укласти зі своїм банком 2 форвардні контракти (одномісячний і двомісячний), або зафіксувати курс на момент укладення операції і розраховуватися за ним.

Курс євро на момент укладення контракту складав: 32,6023 – 32,6082; одномісячна маржа складає 0,81 – 0,92; двомісячна: 0,84 – 0,97 копійок дисконту.

Першу поставку експортер здійснив точно в строк і в повному обсязі. Друга поставка склала 90 % від обумовленої в контракті й імпортеру необхідно закрити форвардний контракт із банком. Курс спот на момент закриття склав 32,6072 – 32,6093. Оберіть найвигідніший варіант захисту від валютних ризиків.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Для визначення найвигіднішого варіанту міжнародної операції спершу необхідно:

1. Визначити форвардні курси, за якими укладені контракти з банком.
2. Розрахувати форвардний курс закриття контракту.
3. Порівняти результати.

Завдання 9.10. Українська компанія продає в Сінгапур устаткування за 480 000 USD (платіж через 4 місяці) і в Японію за 573 200 000 JPY (платіж через 2 місяці). Курси валют зафіксовані на момент укладання угоди і наведені в табл. 9.4. Визначте розмір доходів української компанії від зовнішньоекономічної діяльності.

Таблиця 9.4

Курси валют

Валюта	Спот курс	Форвардна маржа (2 міс.)	Форвардна маржа (4 міс.)
USD	28,0021 – 28,0034	4,5 – 5,3 копійок дисконту	6,1 – 7,2 копійок дисконту
JPY	36,4286 – 36,4295	9,1 – 11,9 копійок премії	12,6 – 17,3 копійок премії

Завдання 9.11. Французький банк здійснює кредитні операції строком 2 та 3 місяці з англійськими банками та котирує відповідні своп-ставки. Форвардний курс (2-місячний) в англійських фунтах становить на основі курсу спот: GBP/EUR 1,2409 – 1,2826, та 2-місячна форвардна маржа рівна 0,45 – 0,48 центів дисконту. Форвардний курс (3-місячний) становить: 3-місячна маржа 0,48 – 0,51 центів дисконту.

Оберіть найвигідніший варіант захисту від валютних ризиків.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Для визначення найвигіднішого варіанту міжнародної операції спершу необхідно:

1. Визначити розмір у фунтах своп-ставок 2-місячних.
2. Визначити розмір у фунтах своп-ставок 3-місячних.
3. Визначити, наскільки відрізняються своп-ставки за 2- і 3-місячними кредитами.

Завдання 9.12. Швейцарська ТНК, складаючи консолідований баланс, повинна враховувати надходження зі своїх австралійського, датського, та японського підрозділів – філій та дочірніх компаній, які наведені у табл. 9.5. Визначте надходження від австралійського, датського, та японського підрозділів транснаціональної корпорації на міжнародному ринку за кварталами у кожній валюті. Визначити загальний обсяг доходів швейцарської транснаціональної корпорації на міжнародному ринку в CHF за рік.

Таблиця 9.5

Прибуток ТНК та її міжнародних підрозділів

Підрозділи ТНК	За кварталами			
	1	2	3	4
Прибуток ТНК, млн CHF	29,32	32,08	42,72	50,36
Прибуток австралійського філіалу ТНК, млн AUD	2,36	3,67	3,88	4,15
Курс USD\AUD	1,3561	1,3661	1,3705	1,3801
Прибуток датського філіалу ТНК, млн DKK	1,65	1,81	2,01	2,17
Курс USD\ DKK	6,2626	6,2709	6,2507	6,2831
Прибуток японської дочірньої компанії, млн IPY	256	314	346	352
Курс USD\ IPY	117,6	118,4	118,7	119,2
Курс CHF\ USD	1,1752	1,2362	1,3495	1,3956

Контрольні питання для самодіагностики

1. Сутність і призначення міжнародних фінансів.
2. Структура міжнародних фінансових.
3. Світовий фінансовий ринок.
4. Міжнародні фінансові інститути, їх роль у розвитку світової економіки.

Література: [1 – 13; 18; 24; 26; 27; 37; 41; 42; 49; 55; 56; 57].

Практичні завдання та самостійна робота до теми 10 "Фінансовий менеджмент"

Мета: виявити основні засади організації управління фінансами; охарактеризувати завдання та функції вищих законодавчих та виконавчих органів державної влади і загального управління фінансами; дати характеристику процесу організації фінансового планування та фінансового контролю; визначити фінансові норми і нормативи, ліміти і резерви, здійснювати контроль в межах фінансових відносин.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 10.1. Дайте порівняльну характеристику поняттям: державний та корпоративний фінансовий менеджмент; податковий та бюджетний менеджмент; фінансове планування та фінансове прогнозування.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Порівняння необхідно представити у вигляді табл. 10.1. В якості параметрів, за якими буде проводиться порівняння, доцільно використовувати: об'єкт, суб'єкт, мета, складові, технології, методи, строки, результати тощо.

Таблиця 10.1

Порівняльна характеристика понять

Параметри (за якими, проводиться порівняння)	Поняття 1	Поняття 2
Параметр 1		
Параметр 2		
...		
Параметр n		

Завдання 10.2. Визначте та обґрунтуйте можливі заходи суб'єктів державного фінансового менеджменту в Україні.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Порівняння необхідно представити у вигляді табл. 10.2.

Порівняння заходів суб'єктів фінансового менеджменту за видами

Вид фінансового менеджменту	Заходи суб'єктів фінансового менеджменту	Очікуваний позитивний ефект	Можливі негативні наслідки, ризики
Бюджетний менеджмент			
Податковий менеджмент			

Завдання 10.3. Розкрийте зміст наведених нижче питань:

Охарактеризуйте заходи Міністерства фінансів України щодо забезпечення складання проекту Державного бюджету України на плановий рік.

Визначте перелік державних органів, які беруть участь у бюджетному плануванні.

Хто здійснює керівництво бюджетним плануванням?

Охарактеризуйте порядок перерахування бюджетних коштів Державним казначейством своїм управлінням і відділенням.

Визначте функції Верховної Ради України і комітетів Верховної Ради під час проведення державного фінансового контролю.

Визначте повноваження Рахункової палати щодо контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Яка роль відведена КМУ у бюджетному контролі?

Які органи забезпечують муніципальний бюджетний контроль і в чому полягають їхні функції?

Які державні органи задіяні в попередньому, поточному і наступному бюджетному контролі?

Які функції покладені на Державну фінансову інспекцію? Які повноваження має Державна фінансова інспекція?

Назвіть основні завдання Рахункової палати. Які повноваження має Рахункова палата?

Дайте характеристику функцій, які виконує Рахункова палата.

Визначте місію та функції Державна фіскальна служба України.

Визначте контрольні органи й органи справляння податків (обов'язкових платежів) та охарактеризувати їхні повноваження і функціональні обов'язки.

Які фінансові санкції та адміністративні штрафи можуть накладатись органами податкової служби за порушення податкового законодавства?

Визначте функції органів державного фінансового контролю у процесі бюджетного планування.

Визначте повноваження Верховної Ради України, Верховної Ради (сільських, селищних та міських рад) щодо податків та зборів.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Для розкриття зазначених питань доцільно сформулювати таблицю з інформацією щодо законодавчих актів та органів регулювання, відповідальних за певні питання фінансового менеджменту (табл. 10.3).

Таблиця 10.3

Характеристика питань стосовно фінансового менеджменту

Питання	Законодавчий акт/ Положення	Органи регулювання
Питання 1		
...		
Питання n		

Питання для самостійного опрацювання

1. Загальна характеристика фінансових планів.
2. Принципи та сфера застосування аудиту як вид незалежного фінансового контролю.
3. Функції контролюючих органів в Україні.

Практичні завдання

Завдання 10.4. Кількість привілейованих акцій АТ дорівнює 3 000, а дивіденд склав 15 грн. Кількість простих акцій дорівнює 3 000 з дивідендом 20 грн. Вартість власного капіталу на початок року склала 1 850 тис. грн, а на кінець – 2 100 тис. грн. Обчисліть ціну власного капіталу підприємства.

Завдання 10.5. АТ має можливість здійснювати фінансування з різних джерел. Для ухвалення фінансового рішення щодо оптимізації структури капіталу необхідно визначити його ціну, тобто розрахувати середньозважену ціну капіталу за допомогою наступних даних (табл. 10.4). Зробіть висновки щодо можливості залучення тих чи інших джерел фінансування діяльності підприємства.

Вихідні дані щодо джерел фінансування діяльності підприємства

Джерело коштів	Облікова оцінка, тис. грн	Ціна, %	Частка, %
Залучені:			
короткострокові	6 000	8,5	?
довгострокові	2 000	5,2	?
Прості акції	7 000	16,5	?
Привілейовані акції	1 500	12,4	?
Нерозподілений прибуток	500	15,2	?

Завдання 10.6. Розрахуйте ефект фінансового важеля (ЕФВ), якщо вартість власних коштів складає 20 тис. грн. На розширення виробництва фірма взяла кредит в сумі 40 тис. грн під 12 % річних. Прибуток фірми склав 15 тис. грн.

Завдання 10.7. Активи фірми 200 тис. грн. Плече важеля – 1. Відсоток за кредит – 15 %. Нетто-результат експлуатації інвестицій 35 тис. грн. Розрахуйте рентабельність власних коштів (РВК).

Завдання 10.8. Розрахуйте внутрішні темпи росту (ВТР) фірми за умови, що позичені кошти складають 450 тис. грн, власні – 150 тис. грн, нетто-результат експлуатації інвестицій 70 тис. грн, в т. ч. на дивіденди виплачено 15 тис. грн. Ставка за користування позиченими коштами 10 %.

Завдання 10.9. Якою буде сила впливу виробничого важеля (ЕВВ), якщо сукупні витрати на виробництво продукції складають 75 тис. грн, з них змінні – 60 тис. грн. Виручка від реалізації продукції – 90 тис. грн?

Завдання 10.10. Постійні витрати фірми становлять 30 тис. грн і складають п'яту частину собівартості продукції. Рентабельність продукції – 10 %. Розрахуйте валову маржу (ВМ) (суму покриття витрат).

Завдання 10.11. Визначте поріг рентабельності (ПР), якщо прибуток фірми складає 10 тис. грн, затрати на виробництво продукції 50 тис. грн, в т. ч. матеріальні витрати 17 тис. грн, амортизація основних засобів

5 тис. грн, оплата праці основних робітників 13 тис. грн, оплата праці адміністративно-управлінського і допоміжного персоналу 15 тис. грн.

Завдання 10.12. Обчисліть величину запасу фінансової стійкості ($ЗФС_{абс}$, $ЗФС_{відн}$) підприємства за умови, що прибуток склав 5 тис. грн, витрати на виробництво продукції 40 тис. грн, з них змінні витрати – 30 тис. грн.

Методичні рекомендації до виконання завдань

Для вирішення завдань доцільно використовувати формули, подані в табл. 10.5.

Таблиця 10.5

Методика розрахунку показників управління фінансовими ресурсами

Показники	Формула розрахунку	Умовні позначення
1	2	3
Ціна власного капіталу ($Ц_{вк}$)	$Ц_{вк} = \frac{Д_{прив} + Д_{звич}}{ВК}$	$Д_{прив}$ – дивіденди за привілейованими акціями; $Д_{звич}$ – дивіденди за звичайними акціями
Середньозважена ціна капіталу (СВК)	$СВК = \sum_{i=1}^n Ц_i \times ч_i$	$Ц_i$ – вартість джерела фінансування; $ч_i$ – частка фінансування в загальному обсязі залученого капіталу
Ефект фінансового важеля (ЕФВ)	$ЕФВ = (1 - Коп)(ЕРа - СП) \frac{ПК}{ВК}$	$Коп$ – коефіцієнт оподаткування прибутку; $ЕРа$ – економічна рентабельність активів (розраховується шляхом відношення операційного прибутку до загального обсягу капіталу, інвестованого в активи підприємства); $СП$ – середня ставка процента за позиковими коштами (або рівень фінансових витрат); $ПК$ – позиковий капітал; $ВК$ – власний капітал

1	2	3
Рентабельність власних коштів (РВК)	$RVK = (1 - Kоп) \times EPa + EФВ$	Kоп – коефіцієнт оподаткування прибутку; EPa – економічна рентабельність активів (розраховується шляхом відношення операційного прибутку до загального обсягу капіталу, інвестованого в активи підприємства)
Внутрішні темпи росту (ВТР)	$ВТР = РВК \times (1 - НРП)$ $НРП = \frac{\text{Дивіденди}}{\text{ЧП}}$	НРП – нерозподілений прибуток; ЧП – чистий прибуток
Чистий прибуток (ЧП)	$ЧП = (1 - Kоп) \times (НРЕІ - \% кр)$	НРЕІ – нетто-результат експлуатації інвестицій; % кр – відсотки за кредит
Сила впливу виробничого важеля (ЕВВ)	$EВВ = \frac{ВП - В_{зм}}{\Pi} =$ $= \frac{В_{пост} + \Pi}{\Pi} = \frac{В_{пост}}{\Pi}$	ВП – валовий прибуток; В _{зм} – змінні витрати; В _{пост} – постійні витрати; Π – прибуток
Валова маржа (ВМ) (сума покриття витрат)	$ВМ = ВРП - В_{зм}$	ВРП – виторг від реалізації продукції
Виторг від реалізації продукції (ВПР)	$ВПР = \Pi + С$	С – собівартість
Рентабельність продукції (РП)	$РП = \frac{\Pi}{С}$	
Поріг рентабельності (ПР)	$ПР = \frac{В_{пост}}{КВМ}$	КВМ – коефіцієнт валової маржі
Коефіцієнт валової маржі (КВМ)	$КВМ = \frac{ВМ}{ВПР}$	
Запас фінансової стійкості (ЗФС _{абс} , ЗФС _{відн})	$ЗФС_{абс} = ВПР - ПР$ $ЗФС_{відн} = \frac{ВПР - ПР}{ВПР} \times 100 \%$	

Контрольні питання для самодіагностики

1. Сутність фінансового менеджменту.
2. Організаційне забезпечення фінансового менеджменту.
3. Фінансовий механізм.

Література: [1 – 13; 17; 19; 22; 23].

Рекомендована література

Основна

1. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник / О. Д. Василик. – Київ : Знання, 2009. – 492 с.
2. Глущенко В. В. Фінанси у рисунках, схемах і таблицях : навч. посіб. / В. В. Глущенко. – Київ : Ліра-К, 2014. – 344 с.
3. Коваленко Д. І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика : навч. посіб. / Д. І. Коваленко. – Київ : Ліра-К, 2013. – 578 с.
4. Кудряшов В. П. Фінанси : навч. посіб. / В. П. Кудряшов. – Київ : Ліра-К, 2011. – 352 с.
5. Михайловська С. М. Фінанси в схемах і таблицях : навч. посіб. / С. М. Михайловська. – Київ : Ліра-К, 2014. – 386 с.
6. Поважний О. С. Фінанси у схемах і таблицях : навч.-метод. посіб. / О. С. Поважний. – Київ : Ліра-К, 2014. – 440 с.
7. Теорія фінансів : підручник / П. І. Юхименко, В. М. Федосов, Л. Л. Лазебник та ін. ; [за ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія]. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 576 с.
8. Фінанси : навч. посіб. / В. С. Загорський, О. Д. Вовчак, І. Г. Благун та ін. – Київ : Знання, 2010. – 274 с.
9. Фінанси : навч. посіб. / Ю. М. Барський, Н. А. Вахновська, М. В. Демидович та ін. – Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2010. – 570 с.
10. Фінанси : підручник / С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко та ін. – Київ : Знання, 2009. – 611 с.
11. Фінанси : підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – 2-ге вид. переробл. і доповн. – Київ : Знання, 2012. – 687 с.
12. Фінанси : практикум / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України"; [І. О. Школьник, Н. А. Дехтяр, О. В. Люта та ін.]. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2015. – 218 с.
13. Фінанси для фінансистів : підручник / О. А. Шеремет, І. В. Дем'яненко, К. В. Багацька [та ін.]; за заг. ред. Т. А. Говорушко. – Київ : "Центр учбової літератури", 2013. – 612 с.

Додаткова

14. Говорушко Т. А. Страхові послуги : підручник / Т. А. Говорушко. – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 376 с.

15. Еш С. М. Фінансовий ринок : навч. посіб. / С. М. Еш. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 528 с.
16. Єпіфанов А. О. Бюджет і фінансова політика України / А. О. Єпіфанов. – Київ : Наукова думка, 2008. – 370 с.
17. Зятковський І. В. Фінанси підприємств : навч. посіб. / І. В. Зятковський. – Тернопіль : Економічна думка. – 2010. – 275 с.
18. Козак Ю. Г. Міжнародні фінанси : навч. посіб. / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвинова. – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 640 с.
19. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент : підручник / Г. О. Крамаренко. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 520 с.
20. Податкова система : навч.-метод. посіб. / Т. Ю. Александрюк, Т. О. Дулік, Л. Г. Маркова та ін. – Дніпропетровськ : Дніпропетровська державна фінансова академія, 2011. – 197 с.
21. Страхування: теорія та практика : навч. посіб. / Н. М. Внукова, Л. В. Временко, В. І. Успенко та ін. ; [за заг. ред. Н. М. Внукової]. – Харків : Бурун-Книга, 2009. – 656 с.
22. Тарасенко І. О. Фінанси підприємств : підручник / І. О. Тарасенко, Н. М. Любенко. – Київ : КНУТД, 2015. – 360 с.

Інформаційні ресурси

23. Бюджетний кодекс України : затверджено ВРУ від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
24. Валовий зовнішній борг України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44466.
25. Грошово-кредитна статистика [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579.
26. Група індексів: EMBI+ [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Інформаційного агентства Cbonds. – Режим доступу : http://www.cbonds.info/ua/rus/index/index_detail/group_id/1.
27. Група індексів: NDF UAH/USD [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Інформаційного агентства Cbonds. – Режим доступу : http://www.cbonds.info/ua/rus/index/index_detail/group_id/118.

28. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.

29. Дохідність ОВДП на первинному ринку [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44580.

30. Експрес-випуск "Валовий внутрішній продукт України" (видання Держстату) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

31. Експрес-випуск "Індекси цін" (видання Держстату) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

32. Звіт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) // Офіційний сайт НКЦПФР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nssmc.gov.ua/activities/annual>.

33. Звітна форма та довідкові дані з компіляції індикаторів фінансової стійкості [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

34. Індекс ПФТС (історія) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ПФТС – Режим доступу : <http://www.pfts.com/uk/shares-indexes/?firstDate=13.12.2010&lastDate=13.01.2013>.

35. Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65833&cat_id=44578.

36. Монетарний огляд [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

37. Обмінний курс [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

38. Огляд депозитних корпорацій [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579.

39. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=3679.

40. Основні показники страхового ринку [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Нацкомфінпослуг. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/734.html>.

41. Основні тенденції валютного ринку [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58039.

42. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.

43. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

44. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nfp.gov.ua>.

45. Офіційний сайт рейтингового агентства "Рюрік" [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://rurik.com.ua>.

46. Податковий кодекс України : затверджено ВРУ від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

47. Показники виконання Державного бюджету України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive>.

48. Про бюджетну класифікацію : наказ МФУ від 14 січня 2011 року № 11 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://minfin.kmu.gov.ua>.

49. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.

50. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України, затверджено ВРУ № 2464-VI від 08.07.2010 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

51. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України, затверджено ВРУ від 21.05.1997 № 280/97-ВР [Електронний ресурс] // Офіційний Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

52. Про страхування : Закон України, затверджено ВРУ від 07.03.1996 № 85/96-ВР [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

53. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України, затверджено ВРУ № 2664-III від 12.07.2001 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

54. Процентні ставки рефінансування банків Національним банком України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish>.

55. Середній курс гривні [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44446.

56. Статистичні матеріали по стану державного боргу України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive>.

57. World economic outlook [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=29>.

Додаток А

Таблиця А.1

Індикатори та порогові значення індикаторів стану фінансової безпеки України

78

№	Найменування індикатора, одиниця виміру	Розрахунок	Джерело вихідної інформації	Нормативне значення
1	2	3	4	5
	1. Банківська безпека			
1.1	Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, відсотків	прострочена заборгованість за кредитами, млн грн / кредити надані, млн грн × 100	[39]	> 7
1.2	Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, відсотків	кредити, надані резидентам, млн. гривень / депозити, залучені депозитними корпораціями від резидентів, млн грн × 100	[25]	> 50
1.3	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, відсотків	–	[25]	> 10
1.4	Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів	(кредити, надані резидентам строком від 1 до 5 років, млн грн + кредити, надані резидентам строком понад 5 років, млн грн) / (депозити, залучені від резидентів строком від 1 до 5 років, млн грн + депозити, залучені від резидентів строком понад 5 років, млн грн)	[25]	> 1
1.5	Рентабельність активів, відсотків	–	[39]	< –1
1.6	Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, відсотків	–	[33]	> 0,5
1.7	Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, відсотків	обсяг активів п'яти найбільших банків за розмірами активів, млн грн / активи банків, усього, млн грн	[28]	> 30

1	2	3	4	5
	2. Безпека небанківського фінансового ринку			
2.1	Рівень проникнення страхування (страхові премії до ВВП), відсотків	валові страхові премії, млн. гривень / ВВП, млн. гривень × 100	[40]	> 1
2.2	Рівень капіталізації лістингових компаній, відсотків ВВП	–	[32]	> 15
2.3	Рівень волатильності індексу Першої фондової торговельної системи (далі – ПФТС), кількість критичних відхилень (–10 відсотків)	$\frac{\text{Тр ПФТС} - \text{індекс ПФТС}_{t-1}}{\text{індекс ПФТС}_{t-1}} \times 100,$ t – кожна п'ятниця періоду	[34]	< 0
2.4	Частка надходжень страхових премій трьох найбільших страхових компаній у загальному обсязі надходжень страхових премій (крім страхування життя), відсотків	обсяг надходжень страхових премій трьох найбільших страхових компаній (крім страхування життя), млн грн / загальний обсяг надходжень страхових премій, млн грн	[40]	< 10
	3. Боргова безпека			
3.1	Співвідношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, відсотків	обсяг державного та гарантованого боргу, млн гривень / ВВП, млн грн × 100	[56; 30]	< 20
3.2	Співвідношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, відсотків	обсяг валового зовнішнього боргу, млн доларів США × середній курс гривні до долара США / ВВП, млн грн × 100	[24; 30; 55]	< 40
3.3	Середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики (далі – ОВДП) на первинному ринку, відсотків	–	[29]	< 4
3.4	Індекс EMBI (Emerging Markets Bond Index) + Україна	–	[26]	< 200
3.5	Співвідношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, відсотків	обсяг офіційних резервних активів, млн доларів США / обсяг валового зовнішнього боргу, млн доларів США × 100	[38; 24]	> 20

Продовження додатка А
Продовження табл. А.1

08

1	2	3	4	5
	4. Бюджетна безпека			
4.1	Співвідношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, відсотків	дефіцит державного бюджету, млн грн / ВВП, млн грн × 100	[47; 30]	< -6
4.2	Дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, відсотків до ВВП	(дефіцит сектору загальнодержавного управління, млн. гривень – дефіцит зведеного бюджету, млн грн) / ВВП × 100	[47; 30; 57]	< -3
4.3	Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, відсотків	доходи зведеного бюджету, млн гривень / ВВП, млн грн × 100	[57; 30]	> 18
4.4	Співвідношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, відсотків	(обслуговування державного боргу, млн грн + погашення державного боргу, млн грн) / доходи державного бюджету, млн грн × 100	[47]	< 6
	5. Валютна безпека			
5.1	Індекс зміни офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США, середній за період	офіційний курс національної грошової одиниці до долара США у поточному періоді, середній за період / офіційний курс національної грошової одиниці до долара США у відповідному періоді попереднього року, середній за період	[41]	< 90
5.2	Різниця між форвардним і офіційним курсом гривні, гривень	офіційний курс національної грошової одиниці до долара США, станом на кінець періоду – форвардний курс національної грошової одиниці до долара США, станом на кінець періоду	[37; 27]	< 1,2
5.3	Валові міжнародні резерви України, місяців імпорту	–	[36]	< 1,5
5.4	Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів, відсотків	кредити, надані резидентам у іноземній валюті, млн гривень / кредити, надані резидентам, млн грн × 100	[35]	< 20
5.5	Сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти, млрд. доларів США	обсяг валюти, проданої населенню, млрд доларів США – обсяг валюти, купленої банками в населення, млрд доларів США	[41]	> -8

1	2	3	4	5
5.6	Рівень доларизації грошової маси, відсотків	(переказні депозити в іноземній валюті, млн гривень + інші депозити в іноземній валюті, млн гривень + цінні папери, крім акцій в іноземній валюті, млн гривень) / грошова маса (М3) × 100	[38]	< 15
6. Грошово-кредитна безпека				
6.1	Питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси (М0/М3), відсотків	готівкові кошти в обігу поза депозитними корпораціями (М0), млн гривень / грошовий агрегат М3 (грошова маса), млн гривень × 100	[38]	< 20
6.2	Різниця між процентними ставками за кредитами, наданими депозитними корпораціями у звітному періоді, та процентними ставками за депозитами, залученими депозитними установами (крім Національного банку), відсоткових пунктів	процентні ставки за кредитами, наданими резидентам, відсотків – процентні ставки за депозитами, залученими депозитними корпораціями від резидентів, відсотків	[54]	> –1
6.3	Рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами, наданими депозитними корпораціями (крім Національного банку) в національній валюті, відносно індексу споживчих цін, відсоткових пунктів	середньозважена процентна ставка за кредитами, наданими депозитними корпораціями (крім Національного банку) в національній валюті, відсотки – індекс споживчих цін (до відповідного періоду попереднього року)	[31; 54]	> –7
6.4	Частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам, у загальній структурі кредитів, наданих резидентам	споживчі кредити, надані домогосподарствам / кредити, надані резидентам × 100	[35]	> 1
6.5	Питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів (скорегований на курсову різницю), відсотків	кредити, надані в іноземній валюті на термін понад 5 років / офіційний курс національної грошової одиниці до долара США у поточному періоді, середній за період / офіційний курс національної грошової одиниці до долара США у відповідному періоді попереднього року, середній за період + кредити, надані в національній валюті / кредити, надані резидентам × 100	[35]	> 25

Зміст

Вступ.....	3
Практичні завдання та самостійна робота до теми 1	
"Предмет фінансової науки та пізнання сутності фінансів"	4
Практичні завдання та самостійна робота до теми 2	
"Генезис та еволюція фінансів"	8
Практичні завдання та самостійна робота до теми 3	
"Фінансове право і фінансова політика"	9
Практичні завдання та самостійна робота до теми 4	
"Податки. Податкова система"	18
Практичні завдання та самостійна робота до теми 5	
"Бюджет. Бюджетна система"	26
Практичні завдання та самостійна робота до теми 6	
"Корпоративні фінанси"	36
Практичні завдання та самостійна робота до теми 7	
"Фінансовий ринок"	46
Практичні завдання та самостійна робота до теми 8	
"Страховання. Страховий ринок"	54
Практичні завдання та самостійна робота до теми 9	
"Міжнародні фінанси"	60
Практичні завдання та самостійна робота до теми 10	
"Фінансовий менеджмент"	67
Рекомендована література.....	73
Основна	73
Додаткова	73
Інформаційні ресурси	74
Додаток А	78

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ФІНАНСИ

**Методичні рекомендації
до виконання практичних завдань
та самостійної роботи студентів
спеціальності 075 "Маркетинг"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Остапенко** Вікторія Миколаївна

Відповідальний за видання *Н. М. Внукова*

Редактор *О. В. Анацька*

Коректор *О. В. Анацька*

План 2017 р. Поз. № 250 ЕВ. Обсяг 83 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*